

Ekonomisk tillväxt i svensk press:

En studie av hur ekonomisk tillväxt skildras i
Dagens Industri och *Aftonbladet*

VT 2012

Sebastian Lindberg
guslindbse@student.gu.se
Henrik Sandgren
gussandgh@student.gu.se

Handledare:
Diana Jacobsson

Journalistprogrammet termin 3
Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG)
Göteborgs Universitet

”Anyone who believes exponential growth can go on forever in a finite world is either a madman or an economist”

–Kenneth E Boulding

”För liberala politiker som Fredrik Reinfeldt är det viktigt att fortsätta predika att lägre utsläpp är förenligt med tillväxt”

–Ledarskribent på Dagens Industri, 10 mars 2007

1: Abstract

Economic Growth in Swedish Press:

A study of how economic growth is portrayed in *Dagens Industri* and *Aftonbladet*

The purpose of this essay is to study how the Swedish press presents the concept of economic growth. The background is that many physicists and other scientist for over a century have claimed that continual growth is a physical impossibility in a finite world, and yet economists and politicians keep presenting growth as being the answer to many, if not all, of our problems. This essay thus discuss the responsibility of the media to work as a mediator between the politicians and economists, the public and science and research concerning continual and exponential growth in a finite space.

By studying two Swedish newspapers, *Dagens Industri* which focuses on economic news, *Aftonbladet*, which is a more mainstream newspaper, we aim to acquire a broad view of how the press in Sweden presents economic growth. The main question of this study is: How do *Dagens Industri* and *Aftonbladet* depict economic growth in their opinion columns?

Through previous studies by researchers, amongst others Dino Viscovi and Jesper Strömbäck, we can see a clear connection between how the media presents an issue or societal question and how the public opinion in turn is formed regarding those issues.

We have hypothesized that the newspapers in question would not speak of the inherent problems of economic growth with any notable frequency. This indeed seems to be the case. Through our study we have found that a gross majority of the articles that mention economic growth in the studied newspapers, speaks of it as something positive rather than unsustainable. We can see a clear dissonance between scientific statements about exponential growth and how the newspapers choses to interpret and present the same concept. We also hypothesized that this may be because economic growth has become such a lynchpin in our society that both the modern mass media and governments have become completely dependent on growth to continue to work as they always have. Of the 515 articles we have examined, 150 of them mentions growth. Of these articles only six of them questioned the tenets of economic growth at all, and in those few cases did they not in any way attack the economic system as a whole.

VT 2012

Sebastian Lindberg
guslindbse@student.gu.se
Henrik Sandgren
gussandgh@student.gu.se

Supervisor:
Diana Jacobsson

The Journalism Program
Department for Journalism, Media and Communication
University of Gothenburg

2: Innehållsförteckning

1: Abstract	3
2: Innehållsförteckning	4
3: Inledning	5
3.1: Syfte	6
3.2: Frågeställning	6
4: Teori & Bakgrund	7
4.1: Tillväxtproblematiken	7
4.2: Relativa mått och befolkningstillväxt	9
4.3: Vikten av medier	11
5: Metod	14
5.1: Kodschema	15
5.2: Utförande	16
5.3: Felmarginaler	17
6: Resultat och analys	19
6.1: Dagens Industri	20
6.2: Aftonbladet	26
7: Slutdiskussion	29
8: Referenslitteratur	32
9: Bilagor	34
<i>Bilaga 1 – Fullständigt kodschema</i>	34
<i>Bilaga 2 – Fotnotsförtydliganden och uträkningar</i>	36
<i>Bilaga 3 – Övriga figurer</i>	38

3: Inledning

"The greatest shortcoming of the human race is our inability to understand the exponential function."

–*Albert A. Bartlett*¹

Vår värld är begränsad. Allt vi förbrukar är av ändlig vara, och varje ny cola-burk tar lite mer aluminium ur jordskorpan. Varje hus vi bygger tar plats på ett begränsat utrymme. Men för politiker, media och den allmänna opinionen verkar vår ekonomiska tillväxt och resursförbrukning fortfarande vara eftersträvansvärd.

Ekonomisk tillväxt sägs vara lösningen till de flesta av våra sociala och materiella problem. FN påstår att det är genom en hållbar tillväxt som vi kommer kunna bekämpa fattigdomen i världen, och världens länder mäter sin framgång gentemot varandra genom ökad export och skapade jobb för sina medborgare.

Samtidigt uttalar sig akademiker från alla världens hörn om de problem som vår kontinuerliga och exponentiella tillväxt kan komma att föra med sig. De hänvisar till att en exponentiell växande utveckling är en katastrof inte bara för människor eller våra samhällen, utan hela jorden.

Hur ska man kunna skapa någon förändring i våra politikernas retorik, allmänhetens värderingar eller till och med det komplexa ekonomiska system vi lever i och har utvecklat under århundraden? Hur påverkar man och styr vår samhällsliga struktur från en självdestruktiv utveckling till en mer harmonisk civilisation?

I det demokratiska samhället styr folket genom sina politiskt valda representanter. För att få någon reell ändring i policy och struktur krävs därmed att folkets syn, perspektiv och bild av sin omgivning och situation ändras. Det är en roll som media länge har haft näst intill monopol på: rollen att skapa och driva opinion.

Men hur förvaltar massmedia denna roll? Lämnar medierna något utrymme för debatt om att vår ekonomiska struktur kan ha förbrukat sitt syfte? Är media så integrerad med de etablerade ekonomiska och politiska strukturerna att de inte kan förmedla något annat?

I denna uppsats kommer vi utföra en kvantitativ studie med kvalitativa inslag på hur ledarmaterialet i dagstidningarna Dagens Industri och Aftonbladet behandlar och talar om ekonomisk tillväxt. Dessa resultat kommer vi sedan att ställa mot akademiska teorier om exponentiell tillväxt för att skapa en uppfattning om huruvida massmedierna skildrar problematiken med ständig ekonomisk tillväxt med tillräcklig frekvens för att få en balanserad debatt.

¹ www.albartlett.org, hämtat 27 april 2012

3.1: Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur Dagens Industri och Aftonbladet skildrar ekonomisk tillväxt i sitt ledarmaterial. Vi vill få en uppfattning om hur massmedia i dagsläget skildrar detta till synes ohållbara utvecklings sätt. Vi tror att media inte tar upp problematiken om kontinuerlig ekonomisk tillväxt med någon märkvärd frekvens, i jämförelse med hur viktig en förändring kan komma att vara för vår fortsatta överlevnad och det demokratiska samhället.

3:2 Frågeställning

Hur skildrar Dagens Industri och Aftonbladet ekonomisk tillväxt i sitt ledarmaterial?

Hur ofta skriver Dagens Industri och Aftonbladet om ekonomisk tillväxt i sitt ledarmaterial?

I vilka sammanhang skriver Dagens Industri och Aftonbladet om ekonomisk tillväxt i sitt ledarmaterial?

4: Teori & Bakgrund

4.1: Tillväxtproblematiken

Tillväxt har genom mänsklighetens historia inneburit ökad tillgång till bekvämligheter och höjd levnadsstandard². Allt eftersom befolkningen mår bättre blir de också fler, och industrierna som stödjer befolkningen med mat, husrum, kläder och annan service behöver växa för att tillåta att människor behåller samma standard.

Detta system har dock aldrig varit hållbart. Vår planet har inte obegränsade resurser, vare sig det gäller materiella sådana, energitillgångar eller fysiskt utrymme³. Om inte det som kommer in i systemet motsvarar det som lämnar systemet, så kommer systemet inte hålla i längden. Om jorden har begränsade resurser så kan man inte obegränsat förbruka dem.

Ekonomisk tillväxt definieras utifrån ökningen i bruttonationalprodukt (BNP) eller nettonationalprodukt (NNP) för en nation eller omsättning för ett företag. Ett lands ekonomi är därmed under tillväxt när värdet på de varor och tjänster som landet producerar växer. När tillväxttakten sjunker så pratar man istället om en lågkonjunktur eller i värsta fall en depression⁴.

I begreppen BNP och NNP definieras dock aldrig vad nationen lägger pengar på. Det går inte att utvärdera direkt från BNP om landet har spenderat pengar på fångelser, katastrofhjälp eller sanering av utsläpp eller spenderingar som skulle öka människornas levnadsstandard som skolor, vård eller bostäder. Källor hänvisar också till att den ekonomiska tillväxten inte längre påverkar människors välbefinnande i utvecklade länder⁵. Därmed har den ekonomiska tillväxten samhällsevolutionärt sett tappat sitt syfte, men fortsätter ändå att stiga.

Trots detta är det sällan etablerade politiker talar om tillväxt i annat än positiva ordalag. Orsakerna till detta kan vara många som till exempel politisk policy och valvinnande retorik, men även att det system som vi byggt vår ekonomi på, och därmed även våra samhällsstrukturer, har blivit beroende av tillväxten för att fungera.

Ett "svar" på problemet med att ekonomisk tillväxt inte är hållbart för varken ekonomin, samhället eller vår omgivning har i vissa läger formats runt orden "hållbar tillväxt". I FN:s Brundtlandrapport⁶ återkommer kommissionen som skrev rapporten vid flertalet tillfällen till att om världens tillgångar skall jämnas ut, och nationernas samhällssituation skall bli jämlik, så krävs en så kallad hållbar utveckling:

"Sustainable development seeks to meet the needs and aspirations of the present without compromising the ability to meet those of the future. Far from requiring the cessation of economic growth, it recognizes that the problems of poverty and underdevelopment cannot be solved unless we have a new era of growth in which developing countries play a large role and reap large benefits."⁷

² Johnson & Sims, 2010:8

³ Johnson & Sims, 2010:2

⁴ Johnson & Sims, 2010:6

⁵ Johnson & Sims, 2010:10

⁶ Brundtland, 1987

⁷ Brundtland, 1987:Kap.1 Punkt 49

“Economic growth always brings risk of environmental damage, as it puts increased pressure on environmental resources. But policy makers guided by the concept of sustainable development will necessarily work to assure that growing economies remain firmly attached to their ecological roots and that these roots are protected and nurtured so that they may support growth over the long term. Environmental protection is thus inherent in the concept of sustainable development, as is a focus on the sources of environmental problems rather than the symptoms.”⁸

“No country can develop in isolation from others. Hence the pursuit of sustainable development requires a new orientation in international relations. Long term sustainable growth will require far-reaching changes to produce trade, capital, and technology flows that are more equitable and better synchronized to environmental imperatives.”⁹

Denna syn på tillväxt har bland andra Professor Emeritus Albert A. Bartlett vid *University of Colorado* kritiserat kraftigt, och menar att det ligger i tillväxtens natur att den är långsiktigt ohållbar¹⁰. Han hänvisar till Hållbarhetens första lag, som genom matematiska formler för tillväxt visar att den aldrig kan vara hållbar i ett längre perspektiv:

” The basic exponential arithmetic shows that growth of numbers of real things can't continue for long times. This simple observation leads to the First Law of Sustainability. "Growth of populations and / or growth in rates of consumption of resources, cannot be sustained." It follows that the term "sustainable growth" is an oxymoron. It remains a mystery as to why all the ardent advocates of sustainability talk about everything except the First Law of Sustainability.”¹¹

Enkel aritmetik visar att en stadig tillväxt på väldigt kort tid kan leda till enorma tal. Säg att priset på ett buskort skulle höjas med 5 procent per år. Om det idag kostar 475 kronor, skulle det om mindre än 14 år kosta dubbelt så mycket, och extrapolerar vi drygt 110 år framåt i tiden skulle priset ligga på 121600 kronor¹². På samma sätt skulle en bakterie som väger $9,5 \times 10^{-13}$ gram och delar sig var 20:e minut (och blir två, som i sin tur delar sig och blir fyra, sen åtta osv.) bli så många att de skulle väga mer än hela jorden inom mindre än två dygn¹³. För att en tillväxt ska vara ekologiskt hållbar måste utsläpp, energiförbrukning och dylikt minska med motsvarande mängd, vilket med hänvisning till exemplen ovan skulle innebära att de relativa utsläppen inte skulle få överstiga fyra promille av nuvarande nivåer om 110 år med en årlig tillväxt på 5 procent¹⁴. Detta är dessutom under förutsättningen att nuvarande nivåer är hållbara.

⁸ Brundtland, 1987:Kap.1 Punkt 50

⁹ Brundtland, 1987:Kap.1 Punkt 52

¹⁰ Bartlett, 2004(1)

¹¹ Bartlett, 2004(1):Kap1:15

¹² Se bilaga 2 för uträkning

¹³ Se bilaga 2 för uträkning

¹⁴ Se bilaga 2 för uträkning

4.2: Relativa mått och befolkningstillväxt

"We now realise that the disasters that continue to afflict the natural world have one element that connects them all – the unprecedented increase in the number of human beings on the planet."

–*Sir David Attenborough*¹⁵

När det talas om att minska utsläppen, är det viktigt att skilja på om det gäller relativa eller absoluta mått, alltså utsläpp per krona av BNP eller utsläpp totalt¹⁶. Det säger sig självt att ekosystemet inte bryr sig om relativa mått, men likväl är det just det relativa måttet som brukar anges för att visa på hur ny teknik kan minska utsläppen¹⁷. I Brundtlantrapporten står det att:

"In recent years, industrial countries have been able to achieve economic growth using less energy and raw materials per unit of output. This, along with the efforts to reduce the emission of pollutants, will help to contain the pressure on the biosphere"¹⁸

Ekonomisk tillväxt går även hand i hand med befolkningstillväxt¹⁹, och i november år 2000 kallade dåvarande statsminister Göran Persson det låga barnafödandet för "Vårt största samhällsproblem", och uppmanade människor att skaffa fler barn²⁰. Men om befolkningen växer kan den totala utsläppsmängden öka, även om ny teknik leder till en relativ minskning. Mellan år 1990 och år 2007 minskade intensiteten av koldioxidutsläpp, alltså gram koldioxid per krona, med ca 0,7 procent per år i världen. Men samtidigt växte befolkningen med 1,3 procent per år, och medelinkomsten med 1,4 procent per år, vilket har lett till att de totala utsläppen av koldioxid istället ökade med 40 procent²¹.

Om vi år 2050 har en global befolkning på 9 miljarder människor, och vi vill att alla ska ha en inkomst jämförbar med dagens EU-medborgare, så måste ekonomin växa med 600 procent till dess, vilket motsvarar 3,6 procent per år. För att uppnå IPCCs utsläppsmål måste intensiteten av koldioxidutsläpp (gram koldioxid per krona av BNP) minska med 9 procent per år, vilket innebär att det måste vara 55 gånger lägre än idag. Då är inte tillväxt i I-länderna medräknat. Läger vi till en tillväxt på 2 procent per år växer den globala ekonomin nästan 15 gånger, vilket gör att intensiteten av koldioxidutsläpp då måste minska med 11 procent per år, och därmed vara nästan 130 gånger lägre än idag. Fortsätter ekonomin växa med 2 procent per år även efter år 2050, skulle den år 2100 vara hela 40 gånger större än idag²². Dessa siffror skulle naturligtvis se ännu värre ut ifall befolkningen skulle växa sig ännu större.

¹⁵ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1379376/Population-growth-stop-says-Sir-David-Attenborough.html>, hämtat 27 april 2012

¹⁶ Jackson, 2009: 48

¹⁷ Jackson, 2009:52

¹⁸ Brundtland, 1987:Kap. 1 Punkt 22

¹⁹ Bartlett, 2004(2)

²⁰ Aftonbladet, 9 November 2000

²¹ Jackson, 2009:53

²² Jackson, 2009:55

Ekonomisk tillväxt och befolkningstillväxt ligger till grund för energiproblemen²³. Mellan 1981 och 2005 mer än fördubblades den globala ekonomin enligt FNs prognos, detta samtidigt som upp till 60 procent av jordens ekosystem blev överexploaterade²⁴. Vi kan se att den ekonomiska tillväxten är starkt kopplad till vår befolkningstillväxt samt till hotet mot våra naturområden. Jordens resurser är ändliga, och med en växande utvinning och konsumtion av dessa så påskyndas jordens utarmning. Med en blygsamt ökande utvinningstakt försvinner resursen i en oproportionerligt snabbare takt.

Figur 4.2	Beräknad livslängd av en ändlig resurs (antal år)							
Tillväxt (procent per år)	0%	10	30	100	300	1000	3000	10000
	1%	9,5	26	69	139	240	343	462
	2%	9,1	24	55	97	152	206	265
	3%	8,7	21	46	77	115	150	190
	4%	8,4	20	40	64	93	120	150
	5%	8,1	18	36	56	79	100	124
	6%	7,8	17	32	49	69	87	107
	7%	7,6	16	30	44	61	77	94
	8%	7,3	15	28	40	55	69	84
	9%	7,1	15	26	37	50	62	76
	10%	6,9	14	24	34	46	57	69

Figur 4.2: Ovan ser vi hur länge en ändlig resurskälla räcker med en stadig tillväxt. Om exempelvis en resurskälla beräknas räcka i tusen år med nuvarande konsumtionstakt (0% tillväxt per år), skulle den med en tillväxt på 4% per år istället räcka i 93 år²⁵.

²³ Bartlett, 1999:del 3

²⁴ Jackson, 2009:46

²⁵ Bartlett, 1999

4.3: Vikten av medier

"Redaktören kanske tror att han bara trycker sådana nyheter som människor vill läsa om, men genom att göra detta ställer han krav på deras uppmärksamhet och styr vad de kommer att tänka på och prata om"

–Bernard Cohen²⁶

Sannolikheten är mindre att människor tycker att något är en viktig fråga ifall den tas upp sällan (och omvänt)²⁷. Journalistikens inflytande över hur publiken tar till sig sin omvärld är väl studerat. Teorin *framing*, först presenterad av Robert Entman 1991, beskriver hur media organiserar och framställer omvärlden för publiken, och därmed har kontroll över hur vi ser på ämnen och frågeställningar²⁸. Media kan genom framing sätta ramarna för hur allmänheten ställer sig till politiska beslut, globala frågor och moraliska ståndpunkter.

Historiskt sett har kritiken från journalistiskt håll mot den ekonomiska tillväxten varit få. Kapitalismens framgång har ifrågasatts, men sällan ekonomisk tillväxt. Den ungerska filosofen och ekonomen Karl Polanyi ifrågasatte 1944 kapitalismens frammarsch och hänvisade till och med till tillväxtproblematiken, om än inte specificerat²⁹. Han menade att kapitalismens befestning utgjorde stora risker. Detta bland annat genom att arbetskraften utnyttjades utan begränsningar, att konjunktursvängningar inte längre kunde kontrolleras eller i stor mån förutses av staten, samt att marknadens frihet var förödande för miljön och råvarorna. Den fria marknaden som kapitalismen bidrog med påstod Polanyi skapade ett system där samhället existerade som ett "bihang till marknaden".³⁰

Mellan år 1950 och år 1970 beskrevs Sverige i media som att njuta av rekordår³¹. Ekonomin var relativt stabil och den ekonomiska tillväxten har aldrig varit så hög som mellan dessa år. Lars Ingelstam, forskare och professor vid Linköpings universitet, har beskrivit att det var tack vare "den goda trippeln" som Sverige under dessa två decennier hade så hög ekonomisk tillväxt. Den goda trippeln innebar en industriell tillväxt, en tillväxt i sociala tjänster och en expansion av system för trygghet och försäkringar för befolkningen. Resurskraven för en sådan utveckling beskrevs enbart som "balanserad" med hänvisning till den stadiga ekonomiska tillväxten. Ingelstam har beskrivit det som att samhällsekonomin kunde liknas vid ett så kallat *plussummespel*,³² det vill säga ett system där summan av vinster minus förluster för alla aktörer är positiv.

När sedan 70-talet kom och den ekonomiska tillväxten mer än halverades efter två årtionden av ökning, kallades detta en ekonomisk kris, och därmed också en samhällelig kris. När åter en uppgång i tillväxten tog vid under 80-talet så började svensk massmedia ta in mer börsnoteringar i sitt nyhetsutbud³³. Borgerliga tidningar ökade börsmaterialiet med flera hundra procent, och de flesta socialdemokratiska (eller allmänt "röda") tidningar lade till börsrapportering i sitt regelbundna utbud³⁴.

²⁶ Strömbäck, 2009:104

²⁷ Strömbäck, 2009:105

²⁸ Hanitzsch & Wahl-Jorgensen, 2008:150

²⁹ Viscovi, 2006:17

³⁰ Viscovi, 2006:17

³¹ Viscovi, 2006:18

³² Viscovi, 2006:18

³³ Viscovi, 2006:41

³⁴ Viscovi, 2006:41

Allt eftersom har marknaden börjat beskrivas i massmedia som att ha ett eget liv. I nyhetsrapporteringen framställs marknaden som en självgående naturkraft snarare än ett mänskligt alster. Marknadsvängningar händer av sig själva, utan mänskliga handlingar eller politiska beslut i bakgrunden. Men trots denna skildring i svensk massmedia, kritiseras inte den allmänna bilden av vårt ekonomiska system. Andra alternativ kommer inte på tal och marknaden skildras som ett nödvändigt ont³⁵. Detta kanske inte är så underligt, med tanke på den vida kommersialisering som dagens massmedia genomgått. Nyhetspubliceringen har blivit mer marknadsinriktad, och rapportering sker mer med bakgrund i att sälja fler tidningar och annonser, vilket påverkar det material som produceras³⁶.

Tidigare studier har visat att ekonominyheter kan influera det ekonomiska landskapet kraftigt, både genom vad som tas upp och i hur det tas upp³⁷. Vidare tycks samverkan mellan ekonomisk journalistik och svensk ekonomisk politik ha blivit allt viktigare i samband med att marknaden har internationaliserats och ekonomin vuxit³⁸.

Därmed kan man säga att journalistiken har ett stort ansvar för utvecklingen inom ekonomi och politik. En medieproducent får automatiskt ett ansvar för sin produkt. Att enbart producera av tillräcklig kvalitet för att publiken skall vara nöjd är inget argument att inte sträva efter något bättre³⁹. Med det väldokumenterade hot som utgörs av kontinuerlig ekonomisk tillväxt så kan det anses vara en journalistisk skyldighet att ta upp problematiken med den allmänt accepterade tillväxten.

Det material i en tidning som främst är avsett för politisk debatt och för att driva opinion är debattinlägg och ledarsidor. Ledarsidorna är skapade av tidningen själv och presenterar dess politiska ställningstaganden, vilket gör dem intressanta att undersöka för att se hur tidningar som helhet ställer sig till diverse politiska koncept. Ledarsidorna är också intressanta ur ett större perspektiv, eftersom de utgör en så etablerad och självklar del av samhällsdebatten, och det offentliga rum i vilket opinioner uttrycks⁴⁰.

Då ledarna är opinionsbildande och har en såpass stor del i samhällsdebatten kan det tyckas att vissa krav på bredd i utbudet bör gå att ställa på dem, ur rent demokratisk synvinkel, och att de därför inte enbart bör återge elitens opinioner⁴¹. Just att låta olika åsikter i samhället komma till tals är ett vanligt svar från såväl politiker och journalister som läsare på frågan varför tidningar ska ha en ledarsida⁴², men samtidigt finns en allmän uppfattning om att ledarsidorna ska följa en politisk linje som står ett eller flera partier nära⁴³. Det tycks ligga en motsättning i att å ena sidan ha en opinionsbredd i tidningarnas åsiktsmaterial, och å andra sidan följa redan kända politiska linjer. Detta tycks förutsätta att de politiska linjer som finns att tillgå redan har en tillräcklig bredd, vilket dock inte verkar vara fallet när det gäller ekonomisk tillväxt⁴⁴.

³⁵ *Viscovi, 2006:50*

³⁶ *Gripsrud, 2011:379*

³⁷ *Hanitzsch & Wahl-Jorgensen, 2008:152*

³⁸ *Lindhoff & Mårtenson, 1998:90*

³⁹ *Gripsrud, 2011:383*

⁴⁰ *Nord, 2001:72*

⁴¹ *Nord, 2001:75*

⁴² *Nord, 2001:73*

⁴³ *Nord, 2001:37*

⁴⁴ *Av riksdagens åtta partier är det endast Mp som inte förespråkar tillväxt i sitt partiprogram och/eller hemsida. Samtliga av de övriga sju partierna är uttalat positiva till ekonomisk tillväxt. Se bilaga 2 för referenser.*

Den franske sociologen Erik Neveu skrev 1999 att:

”Om alla väljare känner utbredd sympati för något av de befintliga politiska alternativen kan de stärkas i sin övertygelse genom en konsekvent pressargumentation som redovisar dessa ståndpunkter och politiska avvägningar och blottlägger existerande konflikter eller samarbetsområden. Så länge folkligt väl förankrade partiers agerande präglar pressdebatten kan denna sägas vara demokratiskt vitaliserande och möjligen leda till ett än mer omfattande politiskt deltagande”⁴⁵

Denna argumentation är naturligtvis helt avhängig den inledande premisen, och faller således om inte alla väljare känner en utbredd sympati för något befintligt politiskt alternativ. Även om pressdebatten präglas av folkligt väl förankrade partier, följer det alltså inte med nödvändighet att den är demokratiskt vitaliserande; detta då det principiellt räcker med att en enda väljare inte sympatiserar med något av de befintliga partierna för att slutsatsen inte ska gälla⁴⁶.

Att bara spegla befintliga partiers åsikter tycks alltså inte räcka för att få en bredd i argumentationen, och kanske är ekonomisk tillväxt ett lysande exempel på det eftersom denna förespråkas av så gott som alla partier på såväl höger- som vänstersidan. Då vårt behov av medier i stor utsträckning handlar om att medierna hjälper oss att samla in, sortera och strukturera information som förmedlas till allmänheten⁴⁷, så blir därför allmänhetens kunskaper i frågan om ekonomisk tillväxt och dess problem minst sagt bristfälliga ifall inte utomstående källor också tas i beaktning. Då medierna i sin tur påverkar politiken⁴⁸ är det svårt att se hur tillväxtproblematiken någonsin skulle kunna tas upp i medierna med Neveus synsätt.

Studier har dessutom visat att de partier som stöds på ledarsidorna också har varit favoriserade på nyhetssidorna⁴⁹. Bland andra Jesper Strömbäck har pekat på att nyhetsutbudet påverkas av vilka som skriver och förmedlar nyheterna:

”Tanken att medierna endast speglar verkligheten finns det dock inget som helst stöd för i forskningen. Bara det faktum att verkligheten är obegränsad medan mediernas format är begränsade gör att all nyhetsförmedling präglas av de val som görs av medierna i allmänhet, av redaktionerna och av enskilda journalister. Det handlar om val av ämne, av berättarperspektiv, av attribut, av källor, av vad som ska betraktas som fakta och av ord.”⁵⁰

Om både redaktioner och enskilda journalister påverkar den ”verklighet” som speglas i media, förstärker detta den spiral som beskrivits ovan. Detta då enskilda journalister naturligtvis också är människor som påverkas av media, då Strömbäck också skriver att ingen är immun mot mediernas gestaltningar⁵¹.

⁴⁵ Nord, 2001:75

⁴⁶ Förutsatt att ingen åtskillnad görs mellan ”befintligt politiskt alternativ” och ”folkligt väl förankrat alternativ” krävs det bara att det existerar en väljare som inte sympatiserar med befintliga alternativ för att det ska följa att pressdebatten inte alls präglas av alla (ur $A \rightarrow B \rightarrow C$ följer alltså inte C ifall A är falsk), vilket kan tyckas vara ett krav för att den ska kunna räknas som ”demokratiskt vitaliserande”. Se bilaga 2 för förtydligande.

⁴⁷ Strömbäck, 2009:92

⁴⁸ Hanitzsch & Wahl-Jorgensen, 2008:151

⁴⁹ Nord, 2001:34

⁵⁰ Strömbäck, 2009:120

⁵¹ Strömbäck, 2009:122

5: Metod

I och med att vi vill kunna göra vissa generaliseringsanspråk med våra resultat i denna undersökning om massmedias skildring av ekonomisk tillväxt, bestämde vi oss att utföra en kvantitativ undersökning av olika tidningars redaktionella material. Tid har dock begränsat hur mycket av tidningarnas artikelmaterial vi har kunnat granska för att fortfarande få en god översikt dels över tid, och dels över olika tidningar. Därför bestämde vi oss för att granska hur tidningarnas ledarmaterial talar om tillväxt, med hänvisning till vad som sagts om ledare i kapitel 4. En dagstidning innehåller i genomsnitt två artiklar som är isolerade till ledarsidan, medan hela tidningen kan innehålla så mycket som upp till hundra artiklar. Vi menar att ledarmaterialet (exklusive insändare och debatt) motsvarar tidningarnas ståndpunkt som helhet, och därmed kan visa med tillräckligt god marginal hur tidningarna ställer sig till tillväxt. Dessutom underlättar det faktum att ledare ofta finns direkt efter förstasidan i svenska dagstidningar och därmed är lättare att hitta i arkiv, vilket i sin tur besparar oss tid som kan användas till att undersöka ett större utbud.

Vi har även gjort viss kvalitativ textanalys av tidningarnas ledarmaterial. På grund av att vårt studieobjekt varit en detalj i många texter har det inneburit att vi behövt läsa artiklarna noggrant för att kunna avgöra om och hur tillväxt nämns. Därmed har vi utfört viss kvalitativ analys av de texter där tillväxt faktiskt nämnts, vilket gett oss en mer ingående blick i just hur tidningarna ställer sig positivt eller negativt till tillväxt. Vi har plockat ut exempel på hur tidningarna talar om tillväxt i formen av citat, som vi senare har analyserat i kapitel 6 och 7.

Vi har valt att endast undersöka pressens skildring av tillväxt. Inte radions, tevens eller webbens skildring. Vi vill inte säga att radio, tv och webb inte är inflytelserika eller relevanta för opinionsformningen runt konceptet tillväxt, men pressen är det äldsta av våra massmedier, och förmodligen det bäst och mest lättillgängligt arkiverade materialet. För att få ett lättare och kontinuerligt material har vi också begränsat oss till enbart dagspressen och huvudsakligen sådan som har relativt nationell spridning.

Med den teoretiska bakgrunden vi har ställt upp så ville vi undersöka hur svensk dagspress har representerat ekonomisk tillväxt under de senaste decennierna. Den tidning vi anser har haft mest att säga till om angående svensk ekonomi är Dagens Industri. Vi har bestämt att börja vår undersökning 1987. Därefter har vi gjort hopp på ett årtionde åt gången, och undersökt hur tidningen framställt ekonomisk tillväxt år 1997, 2007 och sedan 2011 för att få en så modern blick som möjligt. Dessa fyra år är vår grund för en relativt långsiktig blick i hur skildringen av ekonomisk tillväxt eventuellt varierar över tid. Vi har därmed också undvikt tidsperioder som präglats av stora depressioner, som den i början på 1990-talet eller finanskrisen 2008, för att kunna få en så rättvisande bild som möjligt.

För att få ett gott utbud av artiklar varje år (-87, -97, -07 och -11) har vi valt att undersöka 40 utgåvor med början den 1 februari (eller så nära därefter vi kan om det inte kom ut en utgåva just den 1). Vi har valt att inte skapa en syntetisk månad för varje år av ett flertal anledningar. Först och främst krävde våra årtal att vi studerade ledare från mediearkivs mikrofilm. Vi ville därför minimera antalet mikrofilmer vi arbetade över, och ville därmed inte sprida ut oss över åren för mycket. Även om aktuella händelser påverkar ledarmaterialet så trodde vi inte att det skulle ha så pass stor kontinuerlig påverkan att det märkvärt influerar våra resultat. Om vi hade studerat nyhetsmaterialet hade detta varit ett större problem, men vi känner att det inte var lika allvarligt gällande ledarmaterialet. I valet av tid på året så valde vi att undersöka februari (och en bit in i mars) för att vi ansett att dessa månader är relativt genomsnittliga, och att inga stora planerade händelser sker då, som t.ex. riksdagsval eller liknande situationer som kunnat påverka ledarmaterialet.

Vi ville inte begränsa oss till enbart en tidning, och i synnerhet inte en tidning med sådan speciell läsarkrets som Dagens Industri. Vi tror att Dagens Industri läses och influerar framförallt företagsledare, politiker och liknande styrande personer i Sverige när det kommer till ekonomiska analyser och ställningstagande, samt influerar andra borgerliga tidningar. Vi ville också få med en tidning som dels vänder sig mer till allmänheten och den "vanliga" människan, och dels inte har lika starka band till den politiska högern, fri marknad och kapitalistiska drag. Därför har vi valt att även titta på hur Aftonbladet skildrar ekonomisk tillväxt.

Aftonbladet har kunnat ge oss en inblick inte bara i en "folklig" dagstidning, utan även i hur en starkt socialdemokratisk tidning skildrar tillväxt. Det är också en nationell tidning som fortfarande har relativt stor påverkan på människor över stora delar av landet. Därmed har vi ansett att en studie av Aftonbladet och Dagens Industri kan täcka en stor del av den mediala influensen på Sveriges befolkning.

Utifrån dessa två tidningar kan man även generalisera något om hur ekonomisk tillväxt skildras rent politiskt. Dagens Industri och Aftonbladet står på nästan direkt motsatta sidor i vårt svenska politiska spektrum. Under senare år har den politiska pressen försvagats och i vissa fall försvunnit, men man kan fortfarande se att vissa tidningar klart lutar åt politiska sympatier. Med dessa tidningsval har vi kunnat få ett relativt brett täckningsområde för vår undersökning både i läskrets, politisk inriktning, samt mellan dags- och kvällspress.

5.1: Kodschema

Eftersom vi utfört en kvantitativ utredning som grund för vår undersökning så har vi behövt sätta upp ett kodschema efter vilket vi kodat Aftonbladets och Dagens Industris ledarmaterial. Med den kvantitativa delen av vår undersökning ville vi utreda övergripande hur mycket av tidningarnas ledarmaterial som nämnt tillväxt, hur tillväxt porträtterats samt i vilka avseenden tillväxt talats om. För fullständigt kodschema se bilaga 1.

Variabel 1 -5: Arkivvariabler

Vi börjar med de grundläggande variablerna med arkiveringsfunktion, vilka vi kan använda för att identifiera i vilken tidning och när vissa utslag i undersökningen var. Dessa variabler är artikelnumret, vilken tidning artikeln är med i, vilket år artikeln var med i tidningen, och sedan vilken månad och vilket datum som artikeln publicerades i tidningen. Med dessa fem variabler kan vi söka oss tillbaka till artikeln som gav ett visst specifikt utslag i vår undersökning.

Variabel 6: Nämns tillväxt?

Efter de första fem arkivvariablerna så kommer de variabler som resulterar i den kvantitativa delen av vår undersökning. Variabel sex är således huruvida tillväxt över huvud taget nämns, samt vilken typ av tillväxt. Vi har delat upp den tillväxt vi söker efter som "ekonomisk", "samhällelig" och "hållbar" tillväxt. Vi vill inte dra alla gånger tillväxt nämns över en kam, men ändå hålla utslagen relativt generella. Med samhällelig tillväxt menar vi till exempel fler bostäder, och med hållbar tillväxt avser vi saker som att det skrivs i tidningen att man ska utveckla samhället ur ett hållbarhetsperspektiv. Detta innebär att till exempel en ledare som skriver om att vi behöver ekonomisk tillväxt för att göra vår industri mer hållbar pratar, enligt denna variabel, om ekonomisk tillväxt. På samma sätt, om en ledare skriver att det bara är genom en miljömedveten tillväxt som vi kan utveckla en stark internationell position ekonomiskt så har vi skrivit in ledaren som att den nämner hållbar tillväxt.

Variabel 7-8: I vilket avseende förespråkas/kritiseras tillväxt?

Nästkommade två variabler var utformade för att ge oss en inblick i vilka avseenden tillväxt antingen förespråkas eller kritiseras. Kategorierna är finfördelade mellan olika ämnen inom ekonomi, (t.ex. jobb, export och företagande), samhällliga frågor (t.ex. befolkning, utbildning och vård), miljöaspekter (t.ex. global uppvärmning eller naturresurser) samt en kategori när tillväxt helt enkelt förespråkas eller kritiseras i och utav sig själv. Vi har gett utrymme för att en ledarartikel kan ge utslag på båda variablerna, till exempel om en ledarartikel skulle förespråka tillväxt i ett anspråk, men samtidigt varna för att det kan komma att ha negativa konsekvenser i andra avseenden. Vi ser även ett intresse i att se exakt hur tillväxt förespråkas eller kritiseras. Dock gör vi ingen åtskillnad mellan om tillväxt förespråkas för att åstadkomma något, exempelvis lägre skatter, eller om (i det här exemplet) lägre skatter förespråkas för att åstadkomma högre tillväxt.

Variabel 9: Geografisk omfattning/sfär

Under variabel nio vill vi undersöka i vilken geografisk omfattning ledaren rör sig. Vi anser att det är värt att utforska detta ifall vi till exempel kommer kunna se ett mönster som visar att när ekonomisk tillväxt nämns så är det mest i ett regionalt perspektiv. Ett exempel kan vara om tillväxt förespråkas mest när ledarskribent skriver om nationella ämnen, men kritiseras när skribenten talar om globala frågor. Kategorierna inom denna variabel sträcker sig successivt större från den privata sfären (för en person eller ett familjehem), till regionala, nationella och kontinentala (t.ex. EU) till slutligen globala perspektiv.

Variabel 10: Är tillväxt positiv eller negativ

Som den näst sista variabeln har vi valt att undersöka hur den generella tendensen i talet om tillväxt förs, det vill säga om tillväxt framställs som något positivt, något negativt eller om ingen värdering går att utröna. Med tanke på att både variabel sju och åtta teoretiskt kan ge utslag för en och samma artikel så vill vi skapa en variabel där vi kan göra ett kort och koncist omdöme vare sig tillväxt är något bra eller dåligt. Denna variabel är till viss mån av kvalitativ karaktär. Texterna är dock menade att ge läsaren en uppfattning om ett ämne; därmed är våra egna uppfattningar och tolkningar, i egenskap av att vara läsare, relevanta.

Variabel 11: Framställs ett framtidsscenario, i sådana fall vilket

Den sista variabeln handlar om huruvida något framtidsscenario framställs då tillväxt nämns. Denna variabel är främst en efterföljning av all teoretisk bakgrund som ofta projicerar ett eller annat framtidsscenario. Vi har delat upp alternativen när en framtid spås som en positiv framtid, en negativ framtid och en positiv framtid givet att någon förändring som förespråkas sker.

5.2: Utförande

För att hitta och läsa ledarartiklarna har vi vänt oss till tidningsarkivet på Kurs- och Tidningsbiblioteket (KTB) i Göteborg. Där finns alla tidningar och årgångar som vi vill undersöka på mikrofilm. I och med att vi bestämde oss för att undersöka 40 utgåvor för varje årgång så har antalet artiklar varierat något från år till år. Vissa årgångar/tidningar har haft mer än en ledare, och för vissa, främst äldre, årgångar gavs det inte ut någon söndagsutgåva. Vi anser att det är viktigare för oss att få ett relativt stort urval av artiklar.

Allt som allt har vi undersökt 515 olika ledarartiklar där lite mer hälften har varit artiklar från Dagens Industri. På grund av undersökningens syfte ser vi inget problem att vi har undersökt något fler artiklar från Dagens Industri eftersom vi har ett så pass stort artikelutbud i undersökningen.

5.3: Felmarginaler

Med vårt val av att undersöka Dagens Industri och Aftonbladets ledarmaterial med jämna mellanrum sedan 1987 så anser vi att vi givet våra begränsade resurser har förhållandevis goda generaliseringsanspråk på hur ekonomisk tillväxt har presenterats i dagspressen sedan dess. Dock är detta en undersökning på bara två tidningar som inte ens tillsammans motsvarar en majoritet av Sveriges tidningsutgåvor, samt enbart en undersökning på dagspress och varken radio, tv eller internet.

Ibland har det också visat sig vara problematiskt att avgöra vad som är en ledartitel och vad som är en debatt- eller insändartitel, detta gäller framförallt Aftonbladet 1997 och 2007 där layouten på tidningen försvårade identifikationen. Inte sällan har det förekommit upptill fem olika artiklar på en och samma sida, från notisstorlek och uppåt. Vid dessa tillfällen har vi haft en spalts storlek som tumregel på artikelns längd som minimum för att klassa den som ledare. Vi är medvetna om att detta kan ha orsakat att vi kan ha tagit med material som har legat utanför den avgränsning vi har satt, och på samma sätt även utelämnat material som kanske skulle varit med. Dock lär detta inte ha påverkat våra resultat i någon större utsträckning, då det i så fall enbart rör sig om en handfull artiklar.

Dagens Industri och Aftonbladet är några av Sveriges största tidningar, men inte de absolut största. Som tidigare nämnts så anser vi att det finns goda argument för att undersöka just dessa tidningar med avseende på ekonomisk tillväxt, men de motsvarar trots detta inte hela den Svenska pressen. Det finns många andra stora tidningar som har stort inflytande på det svenska folket, som till exempel Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Expressen, Göteborgs-Posten eller Metro.

Dagspressen är en ständigt minskande del av medborgarens medieintag, och har därmed mindre och mindre inflytande över opinionen. Dock har forskning visat att trots att medborgare läser mindre dagstidningar har fortfarande allmänheten ett stort förtroende för dagspressen. Dagspressen är dock inte det enda nyhetsmedium som påverkar folks åsikter, prioriteringar och perspektiv på olika ämnen och frågor. Både radio och tv har stort anspråk på vissa demografiers medieintag och därmed har de stort inflytande över befolkningen. Likaså har internet gett människor tillgång till material och information som tidigare var begränsat. Det skulle därför vara intressant att inte bara undersöka dagspressen, utan även opinionsbildningen som sker över radio, i tv och på olika mediala kanaler på internet.

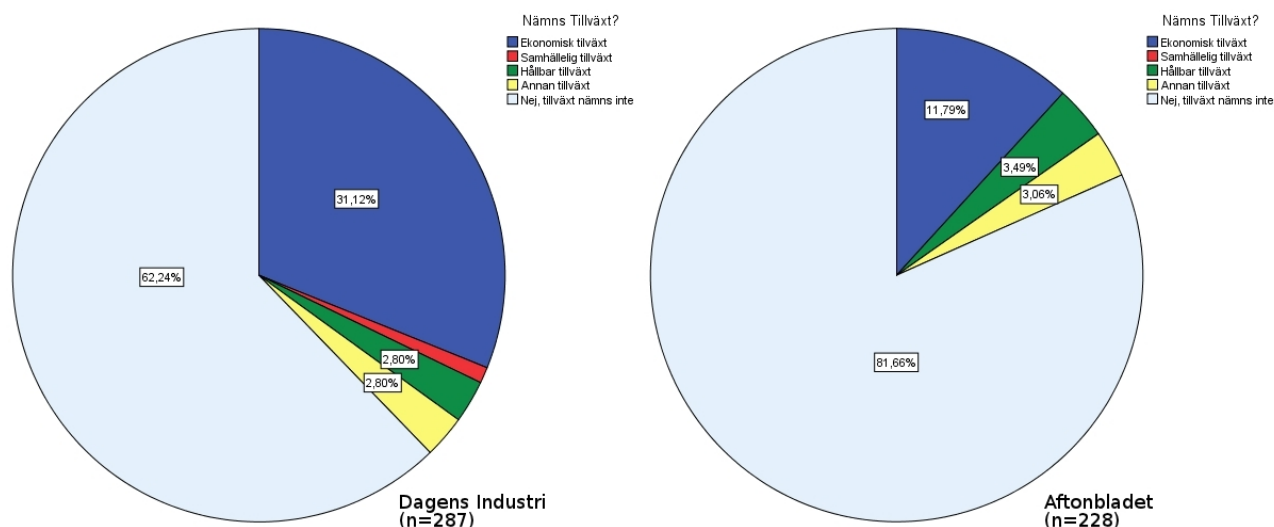
Antalet artiklar som vi studerar motsvarar bara ett litet tidspann på ungefär ett och ett halvt år. Dock har vi dragit ut undersökningen över 24 år. Detta är så klart ett potentiellt problem för generaliserbarheten i vår studie.

En brist med en kvantitativ studie är den sker på bekostnad av djupgående analyser, likaså är det en brist med kvalitativa metoder att det lätt sker en subjektiv bedömning. Vi har valt att grunda oss på en kvantitativ studie, men tillåta oss att ta med kvalitativ data att senare redovisa. Detta gör att båda dessa möjliga brister måste tas i beaktning.

Redan i kodschemat finns vissa risker för tolkningsutrymme i våra svar. Om en artikel ställer sig positiv eller negativ till ekonomisk tillväxt är i mångt och mycket en tolkningsfråga (om än inte nödvändigtvis en svår sådan) och bidrar därmed med viss subjektivitet i materialet. Variabler, så som variabeln om tillväxt förekommer över huvud taget i texterna, är mer kvantitativ i sin karaktär än andra variabler, så som den tidigare nämnda variabeln om tillväxt framställs positiv eller negativ. Under utformningen av kodschemat för den kvantitativa delen av vår undersökning har vi varit medvetna om detta, och vi har försökt balansera så gott vi kan.

Angående validitet har vår studie helt fokuserat på tidningarnas ledarmaterial. Det går att ifrågasätta hur ofta ledarna läses i tidningar som arbetar främst med nyhetsrapportering. Om en stor del av tidningarnas läsare inte bryr sig om att läsa ledarna så faller ledarnas relevans som opinionsbildare, och därmed den påverkan som vi påstår att ledarna har på opinionen. Vi har också med vår kvantitativa studie försökt att ge utrymme i kodschemat för alla sorters utslag, oavsett positiva eller negativa. Givet det utrymme för subjektiva tolkningar som den här studien har, är det en potentiell fara att vi själva har en klar åsikt i frågan om tillväxtproblematiken. Detta har vi dock under kodningen varit väl medvetna om.

6: Resultat & Analys

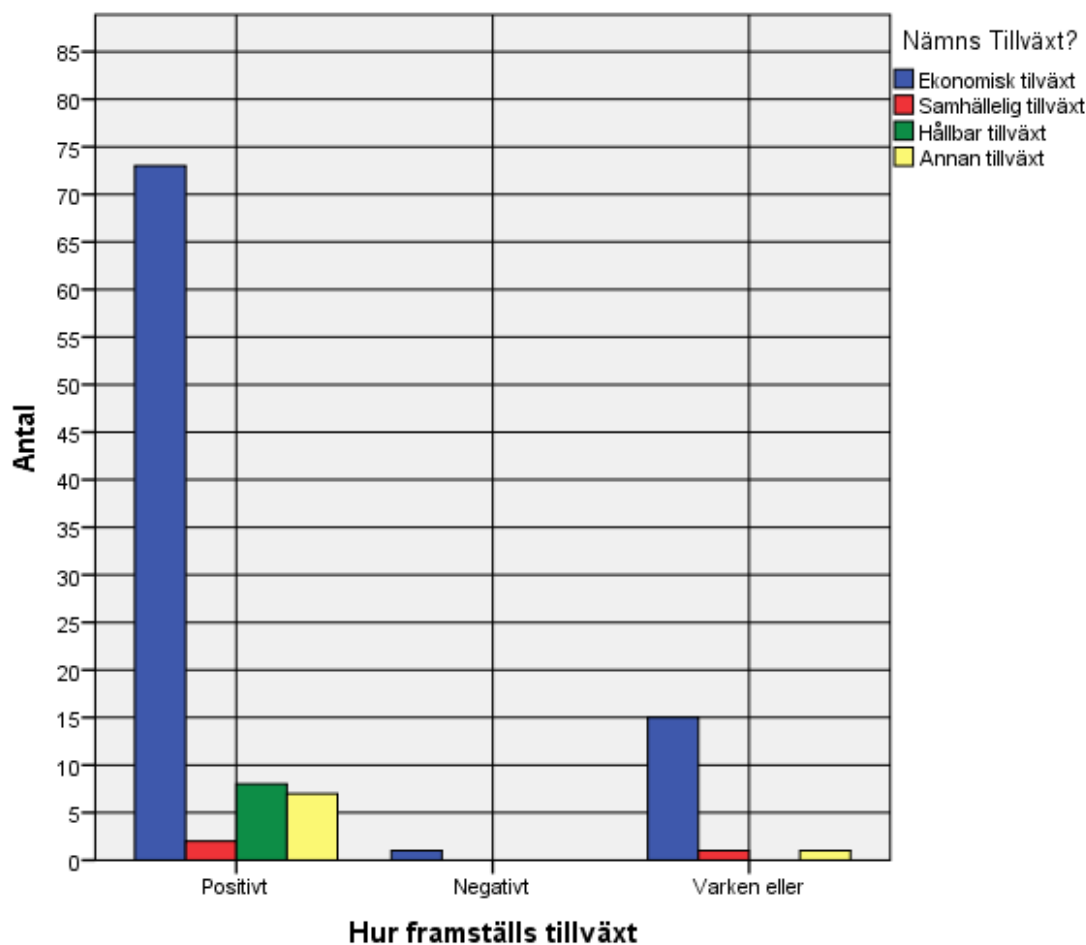

Figur 6.0.1 respektive 6.0.2: Den procentuella fördelningen av hur ofta tillväxt nämns i Dagens Industri respektive Aftonbladet. Figuren visar totalen över samtliga mätpunkter, för att se förändring över tid samt framtidsscenario se bilaga 3.

I figur 6.0.1 och 6.0.2 ser vi hur ofta tillväxt nämns i Dagens Industri respektive Aftonbladet. Resultatet visar att det talas om tillväxt överraskande ofta i båda tidningarna, men föga förvånande inte lika ofta i Aftonbladet som i Dagens Industri. Det mest utmärkande är att det i Dagens Industri talas om *ekonomisk* tillväxt nästan tre gånger så ofta som i Aftonbladet, medan de övriga sektionerna inte skiljer sig nämnvärt åt mellan tidningarna. Att en såpass stor andel av artiklarna vi har läst nämner tillväxt stärker validiteten för våra övriga resultat (när vi tittar närmare på *hur* det talas om tillväxt), då vi får en relativt stor datamängd att behandla. Dock är det viktigt att ha i åtanke för övriga resultat att vi då sållat bort den övervägande majoritet av artiklar som inte nämner tillväxt, och att denna andel skiljer sig åt mellan tidningarna.

Att Dagens Industri talar om ekonomisk tillväxt i en tredjedel av sina ledare pekar på hur starkt förankrat tillväxtbegreppet är bland ekonomer, men vi ser också att mer än en av tio ledare i Aftonbladet talar om ekonomisk tillväxt. Att andelen är större i en ekonomitidning är ett tämligen väntat resultat, men att siffran ändå är såpass stor i Aftonbladet som den är, ger en fingervisning om att tillväxten tycks utgöra ett betydande inslag i samhällsdebatten i stort; det inte bara är ekonomer som talar om ekonomisk tillväxt.

6.1: Dagens Industri:

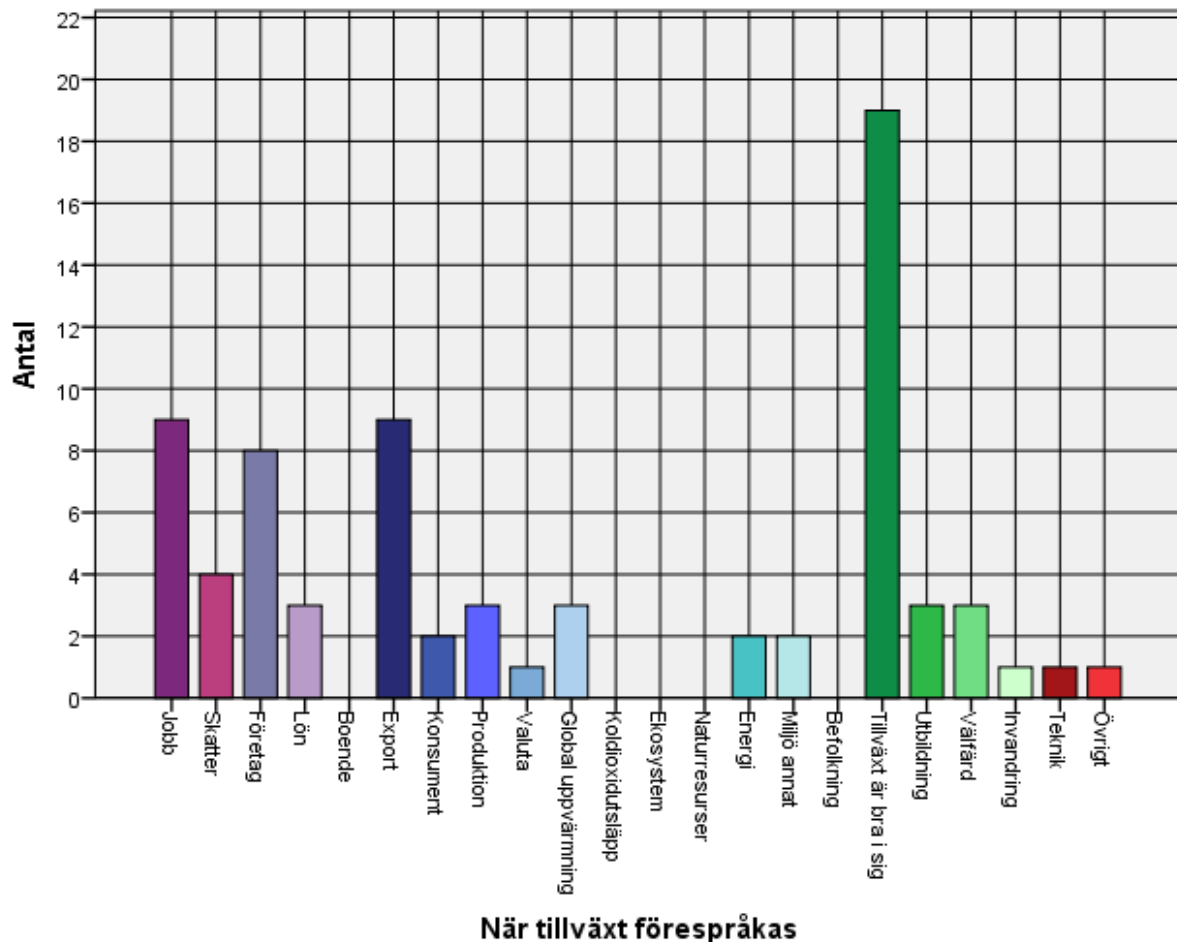

Figur 6.1.1: Tabellen visar hur tillväxt framställs i Dagens Industri. Statistiken gäller enbart de artiklar som nämner tillväxt. $n=108$

Som vi ser i diagrammet ovan framställs tillväxt övervägande i positiva ordalag i Dagens Industri. Med tanke på urvalets storlek i samband med att den övervägande delen handlar om ekonomisk tillväxt så går det inte att utvärdera om andra tillväxtformer följer samma mönster eller inte. Att exempelvis hållbar tillväxt framställs positivt i samtliga 8 artiklar där det nämns är detta till trots ett resultat värt att ta i beaktning, i synnerhet då vår tes i första hand rör tillväxt kontra miljöproblem. Dock är det viktigt att påpeka hur litet urval vi här har att göra med. Som vi tidigare sett har begreppet hållbar tillväxt uppenbara inneboende motsägelser, och vi väntade oss resultatet att dessa inte skulle problematiseras nämnvärt i de ledarartiklar vi skulle undersöka. Här ser vi att det inte problematiseras en enda gång, utan framställs odelat positivt.

Den enda artikel i figur 6.1.1 där tillväxt framställs negativt⁵² är från den 5 februari 1997. Den tar upp problematik med inflation och höga räntor, som ger uttryck i minskade investeringar. Tekniskt sett kan man säga att det då handlar om problem med en tillväxt av ekonomisk natur. Men samtidigt är det värt att ha i åtanke att dessa investeringsproblem rimligen kan tolkas som ett problem för tillväxten och inte att tillväxten är ett problem i sig. Vi har ändå tolkat framställningen av tillväxt som negativ, då även andra problem nämns, så som omsorg och sysselsättning.

⁵² Artikeln i fråga är den enda även i vårt totala undersökningsmaterial som framställer tillväxt negativt.

Figur 6.1.2: Tabellen visar vad tillväxt förespråkas med avseende på i Dagens Industri. n=72

Tittar vi närmare på vad tillväxt förespråkas med avseende på i Dagens Industri, så ser vi att den högsta stapeln i figur 6.1.2 utgörs av "Tillväxt är bra i sig" (19 av 72). Detta representerar de artiklar som tydligt förespråkar tillväxt, men inte gör det med avseende på någonting annat än sig självt⁵³. Detta tydliggör hur väl etablerat begreppet är; någon förklaring till varför en tillväxt skulle vara önskvärd utelämnas ofta helt, vilket också kan ge en antydning till varför det så sällan ifrågasätts.

De övriga kategorierna är betydligt mer utspridda. Dock finns det mycket fokus på de kategorier som har med ekonomi att göra, så som jobb, företag och export. Det går troligtvis inte att dra några större slutsatser av det givet att Dagens Industri är en ekonomitidning, men det är intressant hur nära förknippade dessa kategorier är med "Tillväxt är bra i sig". När tillväxt har förespråkats med avseende på företag, har det ofta varit för att företagen ska växa, och när det gäller jobb att jobben ska bli fler, och så vidare. På sätt och vis skulle även detta kunna räknas som att tillväxt är bra i sig självt då det i sig är en form av tillväxt, och ofta förespråkas för att det i sin tur leder till ekonomisk tillväxt, vilket leder till cirkelresonemang⁵⁴. Men vi har ändå valt att koda in dem som olika kategorier för att kunna se vad tillväxt talas om i samband med. Värt att tydliggöra än en gång är att vi inte har gjort någon

⁵³ I denna kategori har vi alltså kodat in artiklar som förespråkar tillväxt till synes utan anledning. Snarare än att förespråka tillväxt för någonting det kan leda till, exempelvis bättre teknik, så nämns det här inte varför tillväxt är önskvärd, utan det är något som helt enkelt förutsätts vara intrinsiskt önskvärd.

⁵⁴ Cirkelresonemang av typen "Vi behöver högre tillväxt för att det ger fler jobb, och vi behöver fler jobb för att det leder till högre tillväxt".

åtskillnad mellan om tillväxt förespråkas för att det leder till någonting, exempelvis lägre skatter, eller om lägre skatter förespråkas för att det leder till högre tillväxt. Tillväxt förespråkas i båda fallen, vilket vi har ansett vara det väsentliga för undersökningen.

Slår vi ihop kategorierna "Global uppvärmning", "Energi" och "Miljö annat" i figur 6.1.2 till en gemensam miljökategori ser vi att tillväxt förespråkas med avseende på miljö i ungefär en tiondel av artiklarna (7 av 72)⁵⁵. I de flesta av dessa fall har resonemanget varit att en ekonomisk tillväxt kan leda till effektivare teknik och således vara bra för miljön⁵⁶. Detta resonemang känner vi igen från kapitel 4.2, och det visar hur utbredd okunskapen om den viktiga distinktionen mellan relativa och absoluta mått är. Ett intressant undantag är en ledare från den 7 februari 2011, med titeln *3 procent om året förbättrar världen*, som förespråkar tillväxt med avseende på just miljö. Det kanske mest intressanta är att skribenten Ronald Fagerfjäll dessutom tycks ha kännedom om hur en till synes måttlig tillväxt snabbt kan leda till stora tal. Han skriver:

"I sin enklaste form lyder klimatformeln: befolkning x konsumtionsnivå x teknisk effektivitet. Om antalet människor i världen ökar med 30-40 procent innan ökningsfasen är slut och konsumtionen per capita fördubblas på samma tid så måste energitekniken bli nästan tre gånger mer effektiv på fyra decennier fram till 2050 för att vi inte ska dränkas i olika miljö- och bristproblem."

Givet att formeln överensstämmer med verkligheten så är detta sant⁵⁷. I sig självt skulle detta i de flesta fall ses som ett argument emot tillväxt av såväl befolkning som konsumtionsnivå, men Fagerfjäll menar att det varken är möjligt eller önskvärt att hejda befolkningsökningen eller konsumtionsnivån. För att lösa problemet sätter han därför all tillit till den tekniska utvecklingen, och fortsätter:

"Är det möjligt? Absolut inte, svarar nog de flesta läsare intuitivt. Men om jag istället ställer frågan om det är möjligt att förbättra teknikeffektiviteten med 3 procent per år, vilket är samma sak, blir svaret ett annat."⁵⁸

Fagerfjälls ledare går på sätt och vis emot vår tes, eller åtminstone delar av den. Den tar trots allt upp problematik med tillväxt, och talar om framtiden. Men samtidigt hävdar den att det inte existerar någon problematik i frågan, och att tillväxten kan fortsätta även i framtiden⁵⁹. Detta gör den extra intressant för vår studie, och det kan vara värt att lägga lite extra vikt vid den (för om det skulle visa sig att Fagerfjäll har rätt så skulle vår tes falla: om det inte finns någon problematik med tillväxt finns det inte heller någon anledning att journalister ska skriva om den). Låt oss därför undersöka argumentationen lite närmare:

Matematiken stämmer: 3 procent per år i 4 decennier är detsamma som en tredubbling. Men medan detta leder till en optimism hos Fagerfjäll, är det exakt samma matematik som har fått andra att hävda att en sådan tillväxt är omöjlig. Att en ökning med 3 procent per år i 40 år *låter* mindre än en tredubbling tycks alla vara överens om, men Fagerfjäll tycks till skillnad från tillväxtkritiker som exempelvis Albert A. Bartlett mena att detta faktum också medför att en effektivisering är möjlig.

⁵⁵ Till denna kategori bör vi rimligen också räkna "Koldioxidutsläpp", "Ekosystem" och "Naturresurser", dock tillför dessa inget till statistiken.

⁵⁶ Här hade vi alltså likaväl kunnat koda det under kategorin "Teknik", dock har fokus legat på att teknologin är miljövänlig och därför i sin tur hjälper mot exempelvis global uppvärmning.

⁵⁷ Se bilaga 2 för uträkning.

⁵⁸ Se bilaga 2 för uträkning.

⁵⁹ Han skriver bland annat att "vi är för pessimistiska när det gäller teknikens framtida möjligheter", och avslutar artikeln med "Den som vill vara trovärdig som världsförbättrare även i framtiden bör nog ge sig i kast med ingenjörsvetenskapen snarare än att bara predika återhållsamhet".

En väsentlig poäng som Fagerfjäll missar är att tiden inte tar slut år 2050. En person som föds i Sverige idag har ganska stor sannolikhet att få uppleva år 2100. Om dagens befolkningstillväxt fortsätter i samma takt, och konsumtionsökningen fortsätter i samma takt som i Fagerfjälls exempel (vilken för övrigt hamnar på bara 1,7 procent per år⁶⁰), skulle tekniken istället behöva bli tolv gånger så effektiv år 2100 för att det ska gå jämnt ut⁶¹. Det räcker naturligtvis fortfarande med 3 procent per år för att åstadkomma detta hur långt vi än extrapolerar, men ganska snart når vi rent fysiska gränser för hur resurssnålt någonting kan bli. Om en genomsnittlig bil idag drar, säg, 5dl liter bensin per mil, skulle bilarna år 2100 kunna köra en mil på mindre än 4cl bensin med en effektivisering på 3 procent per år, och på mindre än 2ml år 2200⁶². Naturligtvis finns det gränser för hur mycket energi som går att utvinna ur bensin⁶³, och detsamma gäller diesel, etanol, vatten, uran eller vilket tänkbart drivmedel som helst.

Att en till synes låg tillväxt på sikt leder till väldigt höga tal, är naturligtvis detsamma som att säga att väldigt höga tal kan nås genom en till synes låg tillväxt. Men det innebär inte att det därför är fysiskt möjligt att bibehålla tillväxten, vilket Fagerfjäll har missat⁶⁴.

Detta måste samtidigt sättas i kontrast mot de andra ledarartiklar som nästan uteslutande varit positiva till en tillväxt utan att reflektera framåt över huvud taget. Dessutom är hög tillväxt likställt med bra tillväxt. I en ledarartikel från den 2 mars 2007, alltså året före finanskrisen, lovordas en rekordhög tillväxt som ett tecken på en god ekonomisk framtid:

”4,4% tillväxt sedan 2006 enligt nationalräkenskaperna – det är en tillväxttakt som de flesta svenska finansministrar bara har kunnat drömma om”

Det är uppenbart att en tillväxttakt på 4,4 procent per år leder till betydligt högre siffror än den på 1,7 procent per år som förekom i Fagerfjälls exempel. Artikeln fortsätter med:

”Nu har vi några år av stabil ekonomisk tillväxt bakom oss [...] Det kan vara nu det avgörs hur hög uthållig tillväxt Sverige kan ha. Det har kostat på att uppnå den nya tillväxtnivån. Nu gäller det att hålla den kvar.”

Drygt ett år senare kraschar den globala ekonomin.

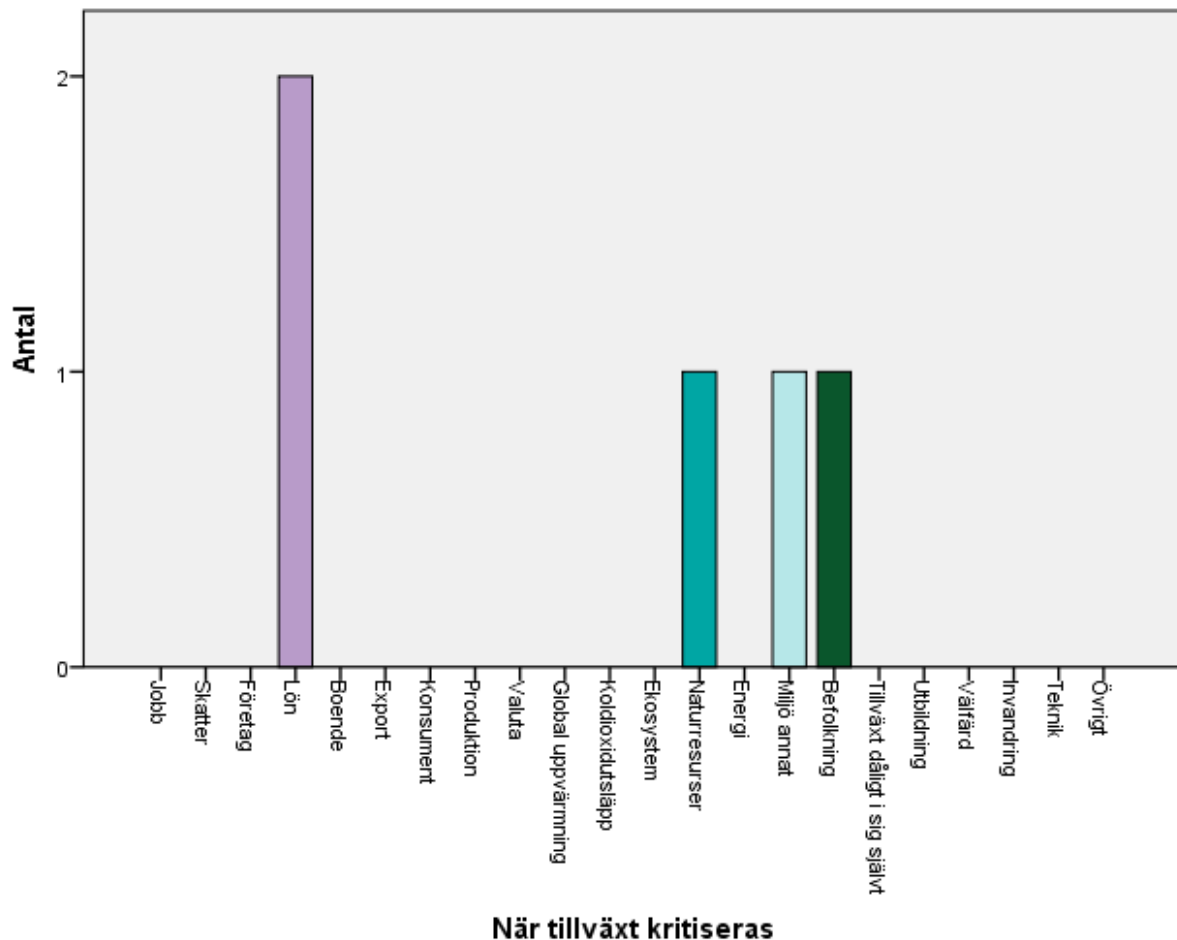
⁶⁰ Se bilaga 2 för uträkning.

⁶¹ Se bilaga 2 för uträkning.

⁶² Se bilaga 2 för uträkning.

⁶³ Se bilaga 2 för mer information.

⁶⁴ Tekniskt sett säger han i citatet bara att han tror att läsarna tror att tre procents effektivisering per år är möjligt, dock skriver han senare "Visst går det att baxa teknik framåt 3 procent varje år".

Figur 6.1.3: Tabellen visar vad tillväxt kritiseras eller ifrågasätts med avseende på i Dagens Industri. N=5

Av de ledarartiklar vi har läst igenom är det endast fem stycken där vi har kunnat hitta något som liknar kritik eller ifrågasättning av tillväxt⁶⁵. Den högsta stapeln i figur 6.1.3 utgörs av två artiklar från mars 1987 som ställde sig kritiska till dåvarande löneökningar, och är därför inte speciellt intressanta för oss. Exempelvis står det att läsa i en ledare från den 21 februari 1997:

”De högre lönekostnadsökningarna har lett till en tempoförlust i processen att nå högre ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning.”

Detta stycke är uppenbart positivt inställt till högre ekonomisk tillväxt, men kritiserar ändå tillväxt i form av lönekostnader, vilket visar att även när en viss specifik tillväxttyp kritiseras, så kan det vara för att denna hindrar en annan bredare ekonomisk tillväxt för samhället. Detta är värt att ha i åtanke vid analys av figur 6.1.3.

Artikeln som representerar stapeln ”Miljö annat” i figur 6.1.3 är från den 13 februari 1987 och handlar om prospektering i gruvnäringen. Möjligen har vi varit väl tillåtande när vi kodat den som att den kritiserar tillväxt. Vad författaren Christer Jansson skriver är att låga metallpriser och låg lönsamhet gör att företag anpassar sig till lägre aktivitetsnivåer, och att gruvnäringen kräver en långsiktighet som inte krävs av andra industrier. Detta bland annat har vi tolkat som en möjlig kritik

⁶⁵ Tabellerna visar inte bara ekonomisk tillväxt, utan även de vi har kodat in som ”Samhällelig tillväxt”, ”Hållbar tillväxt” och ”Övrig tillväxt”. Detsamma gäller tabellerna Aftonbladet och för när tillväxt förespråkas.

till tillväxt, nämligen att den är svår att genomföra. Dock är denna artikel inte på något vis negativt inställd till tillväxt; Christer Janssons poäng är att mer resurser bör läggas på prospektering just för att kunna öka utvinningen. Värt att nämna är att artikeln dessutom talar om framtiden och långsiktighet, men inte med avseende på att resurserna är begränsade. Ingressen till artikeln lyder:

”Att minska prospekteringen på grund av låga metallpriser är befängd. Vem vet hur prisbilden ser ut år 2000? Prospektering är en långsiktig investering.”

Här kan det vara läge att kort diskutera ordet ”långsiktig”. Då denna artikel är skriven 1987 innebär det att långsiktighet hos Jansson kan vara så lite som 13 år. Detta bekräftar han senare då han skriver:

”Det krävs **långsiktighet** i prospekteringsarbetet, planeringshorisonten måste vara minst 10 år”⁶⁶

Det är uppenbart att långsiktighet här inte är med avseende på miljö eller någon form av ekologisk hållbarhet, utan enbart handlar om ekonomisk långsiktighet. Detta gör det inte desto mindre intressant, då långsiktighet talas om hos såväl ekonomer som matematiker och miljövetare. När Albert A. Bartlett talar om långsiktighet definierar han det som att vara minst en livstid på ca 70 år⁶⁷, vilket är en sju gånger så lång tid. Som vi tidigare har sett ligger det i tillväxtens natur att ökningen är exponentiell, vilket gör att skillnaden kan vara enorm. Ifall dubblingstiden är tio år, vilket motsvarar en tillväxttakt på ca 7 procent per år, skulle den på 70 år bli 128 gånger så stor (eftersom den fördubblas i storlek 7 gånger). Det kan spekuleras i om denna skillnad i språkbruk kan utgöra en del av förklaringen till varför ekonomer och naturvetare har så olika syn på tillväxt och dess framtid.

De övriga två artiklarna som ifrågasätter tillväxt är tydligare i sin kritik. Den artikel som svarar mot stapeln ”Befolkning” i figur 6.1.3 är skriven 24 februari 1987 av Roland Larsson. Han nämner problem med befolkningstillväxt i storstäder:

”Men en snabb expansion av Stor-Stockholm skapar en rad problem. Nya bostäder ska byggas och de nyinflyttande områdena drabbas ofta av sociala problem.”

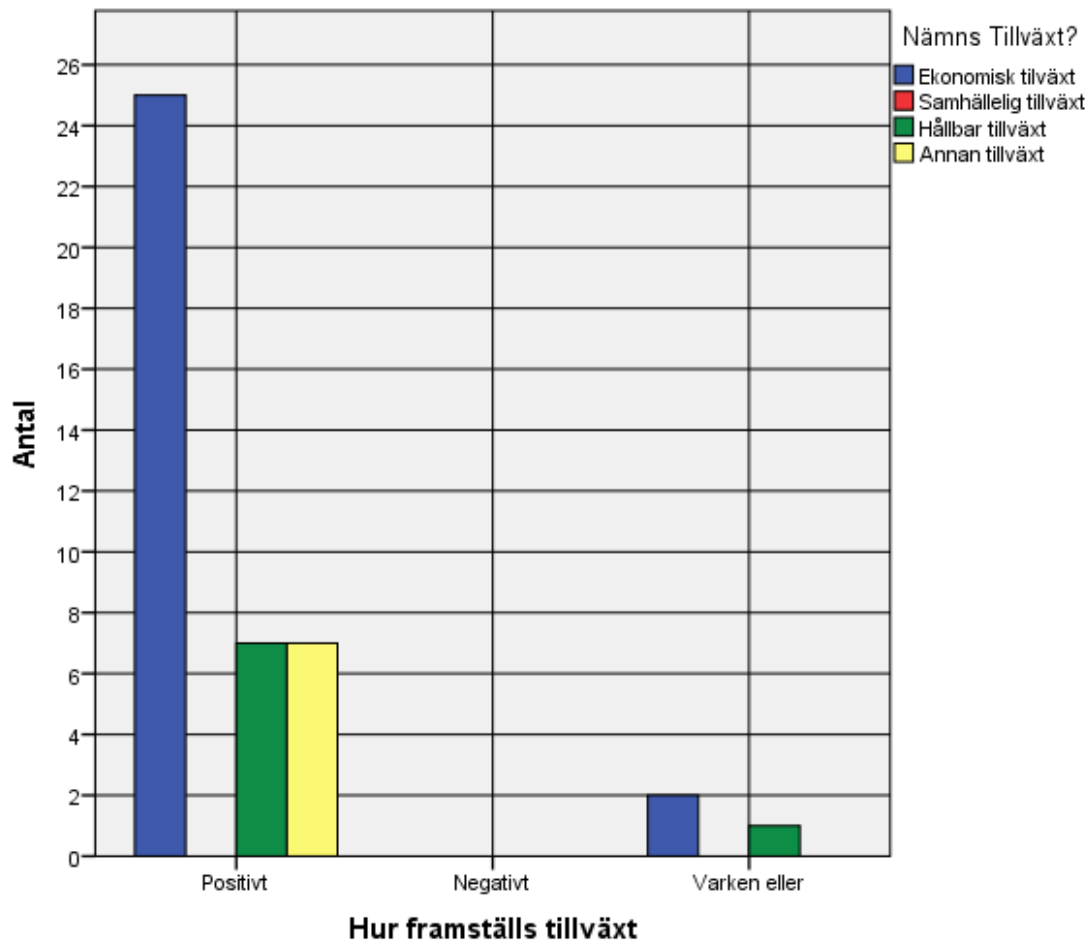
Men även denna artikel förespråkar tillväxt på andra ställen, och ovan nämnda kritik används bara som ett argument för att lägga mer resurser på de delar av staden som är snabbast växande.

Den av artiklarna som kanske är tydligast i sin tillväxtkritik är skriven 10 mars 2011, och talar till skillnad från de övriga dessutom om ekonomisk tillväxt. Fokus ligger på Saudiarabien, och tillväxt problematiseras med avseende på att oljan är begränsad. Men den förespråkar fortfarande tillväxt; ingenstans står det att läsa att det är just tillväxten som är grunden till problemen. Vad artikeln handlar om är att Saudiarabiens ekonomi blir lidande när oljan börjar ta slut.

⁶⁶ Ordet ”långsiktighet” är fetmarkerat även i Janssons artikel.

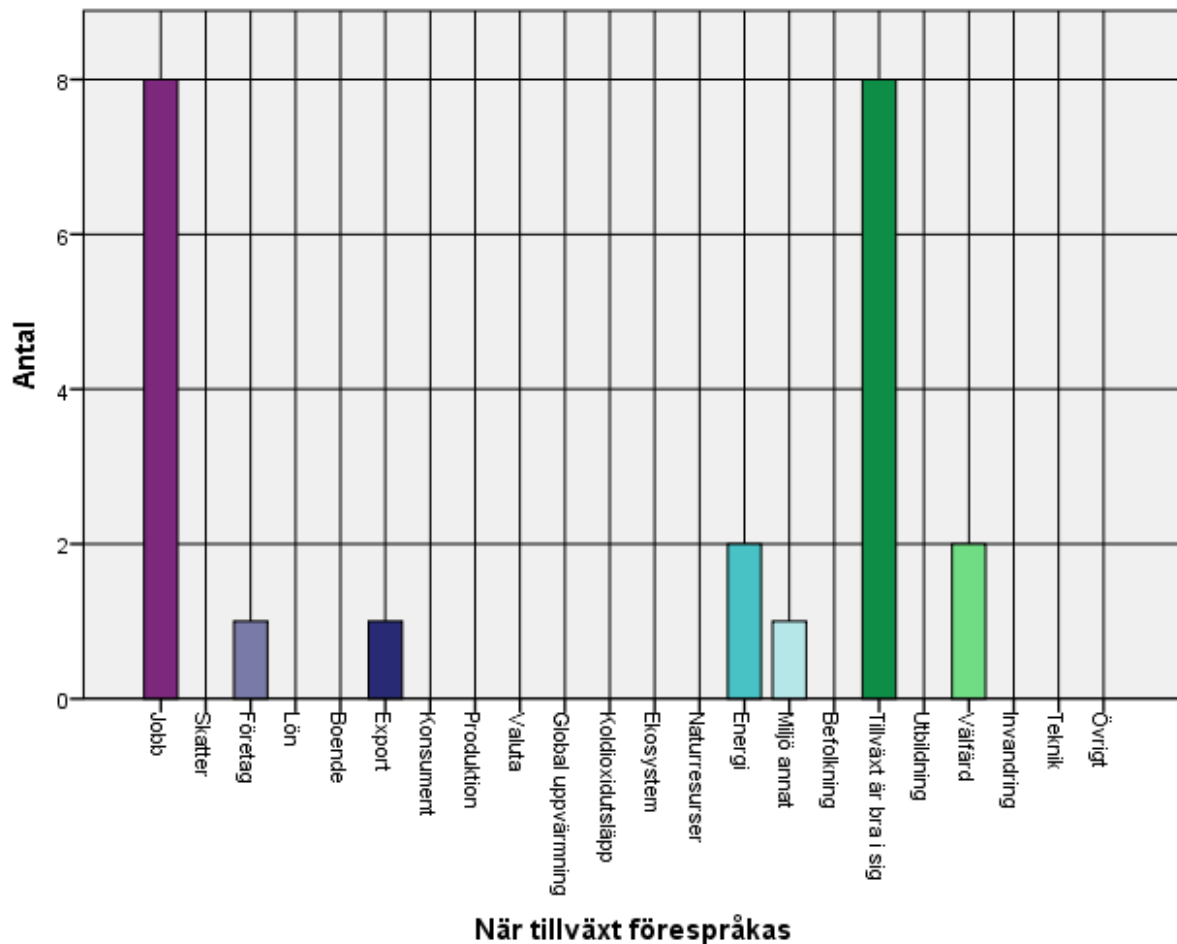
⁶⁷ Bartlett, 2004(1):Kap. 1:15

6.2: Aftonbladet:

Figur 6.2.1: Tabellen visar hur tillväxt framställs i Aftonbladet. Statistiken gäller enbart de artiklar som nämner tillväxt. $n=42$

I likhet med figur 6.1.1 är skildringarna av tillväxt övervägande positiva även i Aftonbladet, som vi kan se i figur 6.2.1. Ekonomisk tillväxt får procentuellt sett mindre utrymme här än i Dagens Industri, men utgör ändå en övervägande majoritet. I Aftonbladets ledarartiklar kunde vi inte finna en enda artikel där tillväxten framställs som negativ, och de gånger tillväxt har nämnts har det endast i 3 fall av 108 varit utan att vi har kunnat utröna någon värdering. Siffrorna i figurerna 6.1.1 och 6.2.1 talar starkt för vår hypotes om att media inte framställer någon tillväxtproblematik eller ens ger något som liknar en balanserad tillväxtdebatt.

Figur 6.2.2: Tabellen visar vad tillväxt förespråkas med avseende på i Aftonbladet. n=23

När Aftonbladet förespråkar tillväxt görs det i likhet med Dagens Industri ofta utan någon vidare förklaring till varför tillväxten är önskvärd, som kan utläsas av figur 6.2.2. En skillnad är dock att Aftonbladet procentuellt sett oftare förespråkar tillväxt med avseende på jobb, något som kanske inte är vidare märkvärdigt med tanke på tidningens socialdemokratiska värdegrund.

En genomgående trend jämfört med Dagens Industri, är att Aftonbladet inte sällan framställde tillväxten i positiva ordalag utan att för den sakens skull direkt förespråka den (dessa artiklar finns således inte med i statistiken till figur 6.2.2). Ofta gällde det en avvisning av kritik från högerpolitiskt håll, det vill säga att en socialdemokratisk ståndpunkt eller idé hade kritiserats för att vara dålig för tillväxten, varpå Aftonbladets ledarskribenter avvisat kritiken. Implicit innebär detta naturligtvis att tillväxt förutsätts vara någonting önskvärd, även om ökad tillväxt inte explicit förespråkas.

Vi ser också hur miljöfrågorna även här hamnar i skymundan; många av ledarartiklarna har handlat om miljöproblem, men sällan har det då talats om tillväxt i samma artikel.

Det var endast en artikel som ifrågasatte tillväxt i det material vi samlat in från Aftonbladet (se figur 9.3.1 i bilaga 3). Den 15 februari 1997 står det:

”Socialdemokraternas beslut att inrikta politiken mot ekologiska frågor, förnybar energihushållning och det postindustriella samhällets krav uppfattas stå i konflikt med traditionell tillväxtpolitik och tilltro till industrisamhället. Det kan förklara en viss flykt åt höger.”

Detta kan tolkas antingen som en kritik mot ekologiska frågor, eller en kritik mot tillväxt. Med tanke på den sista meningen i kombination med Aftonbladets politiska färg, vore det förra troligare än det senare. Dock står det endast att det kan vara en förklaring. I vilket fall framställs dissonansen mellan tillväxt och miljöproblem, vilket den här artikeln var ensam i studiematerialet om att göra.

7: Slutdiskussion

Vår studie av ledarmaterial från Dagens Industri och Aftonbladet har resulterat mångt och mycket i att konfirmera det vi misstänkte. Ekonomisk tillväxt framställs nästan uteslutande i positiva ordalag, med enbart enstaka undantag där tillväxt ifrågasatts. Vi är väl medvetna om vår egen partiskhet i frågan. Därmed har vi medvetet varit extra vaksamma på allt som kan komma tolkas som kritiserande eller ifrågasättande. Som vi redovisat i resultaten utgör de artiklar som varit kritiserande eller ifrågasättande en klar minoritet. Dessa artiklar har dessutom, vid närmare studie, visat sig vara så milda i sin kritik att det är tveksamt om de faktiskt bör klassas som kritiserande mot ekonomisk tillväxt.

Åt andra hållet har vi varit betydligt hårdare med att registrera artiklar som ställer sig positiva till tillväxt. Om vårt resultat vid framtida forskning skulle visa sig vara något missvisande, lär detta i så fall gestalta sig i en förskjutning åt att tillväxt då skulle framställas än mer positivt. Emellertid är inte detta något som skadar den hypotes vi antog i början av studien, utan snarare i så fall skulle bekräfta den ytterligare.

Som ett exempel på en artikel som inte gav utslag i statistiken till någon av de presenterade figurerna i kapitel 6, men som kan anses relevant i den mediala skildringen av ekonomisk tillväxt, kan nämnas ledarartikeln i Dagens Industri den 15 mars 2007:

”Ekonomi är inte statisk utan dynamisk. Ekonomi är inget nollsummespel där en tjänar på den andres bekostnad.”

Eftersom tillväxt inte ordagrant nämns valde vi att inte låta sådana uttalanden som detta representeras i det kodade materialet. Trots detta är det lätt att tolka detta citat som förespråkande för en ekonomisk tillväxt där alla kan bli vinnare. Det finns även andra artiklar som vi inte tillåtit ge något utslag i det kodade materialet, så som artiklar som varit uppenbart sarkastiska. Gemensamt för dessa har dock varit att om en värdering kunnat läggas vid tillväxt så har den varit positiv.

En trend vi funnit i många artiklar har varit att båda sidorna av den politiska debatten har använt ekonomisk tillväxt som slagord, både för sin egen sak och mot motståndarna. Ett exempel är ett så kallat *dagens citat* från Dagens Industri den 15 februari 1997 från dåvarande Moderata partisekreteraren Gunnar Hökmark:

”Tillväxtpartierna är på väg att växa om nedläggnings- och stagnationspartierna. Nu är vi nästan lika stora som socialdemokraterna och centern tillsammans.”

Vi kan vid flera tillfällen se att högerpartierna benämner sig själva som ”tillväxtpartier” och att de rödas välfärdspolitik anses vara ”tillväxthämmande”. Likaså säger de röda partierna att de främjar tillväxt och rättfärdigar deras politik som inte bara förenlig med, utan ibland också som en förutsättning för tillväxt. Den 4 februari 2011 skriver en ledarskribent så här i Aftonbladet:

”Vi vet att den socialdemokratiska modellen, där tillväxt och rättvisa förutsätter varandra, fungerar bättre än andra.”

Detta återkommer om och om igen som ett mantra på Aftonbladets ledarsidor. Samma argument används också på Dagens Industri, till exempel den 17 mars 1997:

”Lars Leijonborg har rätt i att det inte finns någon motsättning mellan tillväxt och välfärd. Tillväxt och välfärd går hand i hand”

I en artikel i Dagens Industri den 27 februari 1997 kritiseras Socialdemokraternas politik som att motsträva tillväxt och därmed vara skadlig. Dock ställer sig detta citat i kontrast till det föregående genom att rangordna den ekonomiska tillväxten som viktigare än välfärd:

”Bert Olof Svanholm ser Göran Perssons uttalande som ett bevis på att det inte är tillväxten som står högst på dagordningen utan att det nu handlar om att dela ut pengar till dem som drabbats värst”

Vi ser därmed att båda sidorna nästan tävlar i vem som kan åstadkomma högst tillväxt med sina respektive metoder, samtidigt som de förkastar de andras tillvägagångssätt. Ekonomisk tillväxt tycks snarare vara målet med politiken än medlet att nå ett specifikt samhällligt mål. Detta hänvisar till att bara orden ”ekonomisk tillväxt” har blivit politiska slagord snarare än utvecklingsmetodik. Om ”ekonomisk tillväxt” ses som värdeord i allmänhetens ögon, som politikerna verkar anta, kan detta visa på ett stort problem: att ”ekonomisk tillväxt” står över och bortom all kritik och ifrågasättande, på samma sätt som begrepp som ”välfärd” eller ”demokrati” gör idag. Om allmänheten inte anser att ekonomisk tillväxt bör eller får ifrågasättas så blir det svårt för dagspressen att kunna ta upp frågan utan att distansera sig från sin värdefulla, och redan minskande, läsarkrets.

Massmedia, och inte minst dagspressen, är idag strukturerade som vinstdrivande företag. Detta skapar ännu ett problem för dagspressen om de skulle börja ifrågasätta ekonomisk tillväxt från den nuvarande förestagsstrukturen. De är själva en del av det system som kräver ekonomisk tillväxt för att överleva, men det ändrar fortfarande inte att en kontinuerlig ekonomisk tillväxt kan ha katastrofala följder. Det faktum att detta är svårt att belysa av människor som själva är beroende av systemet, gör snarare frågan än viktigare att ta upp om någon förändring ska kunna ske.

Den politiska pressen, som förr tillät en mer heterogen mediebild och var mindre beroende av vinstintressen, försvann sakta och ersattes av en kommersialiserad massmedia. Därmed misstänker vi att mediebilderna också började åsiktskonvergera, och att färre perspektiv blev representerade i mainstreammedia.

Vi förstår att en plötslig helvändning i opinionsbildningen är mer eller mindre omöjlig inom dagens kommersialiserade mediestrukturer. Men en självmedvetenhet hos media om att problematiken inte tas upp, skulle kunna hjälpa till att succesivt ändra möjligheterna att tydliggöra problemet. I likhet med att många tidningar numera medvetet letar efter kvinnliga intervjupersoner för att få en mer jämlik könsfördelning i sitt material, så skulle en medvetenhet om ekonomisk tillväxt möjligen kunna motivera samma typ av praktiska förändringar i medielogiken.

Vad det kan bero på att problematiken med tillväxt inte tas upp i media, kanske egentligen lika mycket kan vara en fråga för psykologin att behandla. Detta i synnerhet gällande ledarartiklar, krönikor och annat ”tyckarmaterial”, eftersom det där är enskilda individer som ventilerar sina åsikter. Kanske handlar det om att tillväxten har fungerat hittills, och att vi är betingade att dra induktiva slutledningar⁶⁸ utifrån det. Eller så kanske det helt enkelt är en obekväms sanning att ekonomisk tillväxt har allvarliga inneboende problem, och det är lättare att ignorera dessa än att konfrontera dem. Det kan liknas vid miljöproblemet i stort, där varje enskild individ kan tyckas förlora på att göra en insats för miljön. Det kan vara kostsamt och besvärande att källsortera eller cykla till jobbet, och det enda sättet man kan se en effekt är om många gör det.

Men här har faktiskt människor börjat ändra sig, vi är nu mer miljömedvetna än någonsin, och media har haft ett viktigt finger med i spelet för att öka medvetenheten och skapa opinion. I dagsläget har

⁶⁸ Att dra induktiva slutledningar innebär att bygga en föreställning om något utifrån hur det tidigare sett ut. Ett exempel kan vara att tro att alla svanar är vita, för att alla svanar man sett tidigare har varit vita.

samtliga partier i riksdagen miljöprogram på sin agenda. Man kan hoppas att media skulle kunna starta en liknande våg gällande ifrågasättandet av det nuvarande ekonomiska systemet som kräver kontinuerlig tillväxt.

Det går dock inte att vänta sig att detta ska ske enkelt och utan motstånd. I likhet med miljöproblem i stort så finns det de som troligen kommer vänta in i det allra sista med att erkänna att en problematik existerar. Av våra resultat att döma vore det inte helt osannolikt att denna grupp kommer utgöras av ekonomer; det är till syvende och sist deras system vi är beroende av, och det är de som kommer få den tunga bördan att utveckla ett nytt och hållbart system utan evig tillväxt.

Det kanske vanligaste försvaret för bibehållandet av tillväxtstrukturen har varit att tekniken kommer rädda oss i framtiden, och därför tillåta oss att fortsätta växa. Det är intressant att se hur ekonomer tycks vara de som har högst förtroende för framtida teknik. Det förefaller dock inte som att de forskare som faktiskt utvecklar tekniken har fullt lika positiv syn på framtidsmöjligheterna. Detta kanske inte är så konstigt, då det är de som måste effektivisera tekniken exponentiellt i samma takt som ekonomin växer.

8: Referenslitteratur:

Bartlett, Albert A.

Environmental Sustainability

American Association of Physics Teachers

1997

Bartlett, Albert A.

Forgotten Fundamentals of the Energy Crisis

American Journal of Physics

1978 (Reviderad 1999)

Bartlett, Albert A

The Essential Exponential

Center for Science, Mathematics & Computer Education, University of Nebraska

Lincoln 2004 (1)

Bartlett, Albert A

Thoughts on Long-Term Energy Supplies: Scientists and the Silent Lie

Physics Today

Juli 2004 (2)

Brundtland, Gro Harlem

Our Common Future (allmänt känd som Brundtlandrapporten)

FN:s världskommission

1987

Gripsrud, Jostein

Mediekultur, Mediesamhälle

Daidalos

Göteborg 2011

Jackson, Tim

Prosperity without Growth

Sustainable Development Commission

London 2009

Lindhoff, Håkan & Mårtenson, Bo

State, Market, Crisis

Nordicom Review, Vol.19, No.1

1998

Mill, John Stewart

Principles of Political Economy

Longmans, Green & Co.

London 1848

Nord, Lars

Vår tids ledare, En studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning

Carlsson Bokförlag

Stockholm 2001

Johnson, Victoria & Sims, Andrew
Growth isn't possible – Why we need a new economic direction
New Economic Foundation
London 2010

Strömbäck, Jesper
Makt, medier och samhälle: en introduction till politisk kommunikation
SNS förlag
Stockholm 2009

Viscovi, Dino
Marknaden som mönster och monster: Ekonomiska experter och nyheter om ekonomi i Rapport 1978-98
Institutionen för Journalistik och Masskommunikation, Göteborgs Universitet
Göteborg 2006

Hanitzsch, Thomas & Wahl-Jorgensen, Karin
Handbook of Journalism Studies
Routledge Member of the Taylor and Francis Group
New York 2008

Bilaga 1 – Kodschema

V1: Artikelnummer

- 1: 1:a
- 2: 2:a
- 3: ...

V2: Tidning

- 1 DI
- 2 Aftonbladet

V3: År

- 1 1987
- 2 1997
- 3 2007
- 4 2011

V4: Månad

- 1 januari
- 2 februari
- 3 mars
- 4 ...

V5: Datum

- 1 1:a
- 2 2:a
- 3 3:e
- 4 ...

V6: Nämns tillväxt?

- 1 Ja, ekonomisk tillväxt
- 2 Ja, samhällelig tillväxt
- 3 Ja, hållbar tillväxt
- 8 Ja, annan form av tillväxt (exempelvis fler jobb)
- 9 Nej

V7: När tillväxt förespråkas, är det huvudsakligen med avseende på

- 1 Jobb
- 2 Skatter
- 3 Företag
- 4 Löner
- 5 Boende
- 6 Export
- 7 Konsument
- 8 Produktion
- 9 Valuta
- 10 Global uppvärmning
- 11 Koldioxidutsläpp
- 12 Ekosystem
- 13 Naturresurser
- 14 Energi
- 17 Miljö annat
- 21 Befolkning
- 22 Tillväxt bra i sig självt
- 23 Utbildning
- 24 Välfärd
- 25 Invandring
- 26 Teknik
- 28 Övrigt
- 29 N/A

V8: När tillväxt kritiseras, är det huvudsakligen med avseende på

- 1 Jobb
- 2 Skatter
- 3 Företag
- 4 Löner
- 5 Boende
- 6 Export
- 7 Konsument
- 8 Produktion
- 9 Valuta
- 10 Global uppvärmning
- 11 Koldioxidutsläpp
- 12 Ekosystem
- 13 Naturresurser
- 14 Energi
- 17 Miljö annat
- 21 Befolkning
- 22 Tillväxt dåligt i sig självt
- 23 Utbildning
- 24 Välfärd
- 25 Invandring
- 26 Teknik
- 28 Övrigt
- 29 N/A

V9: I vilken geografisk eller personlig sfär nämns tillväxt?

- 1 Privat
- 2 Lokalt
- 3 Regionalt
- 4 Nationellt
- 5 Kontinentalt
- 6 Globalt
- 18 Övrigt
- 19 Framgår ej

V10: Framställs tillväxten som

- 1 Positiv
- 2 Negativ
- 9 Varken eller

V11: Presenteras ett framtidsscenario med tillväxten?

- 1 Ja, positivt fokus
- 2 Ja, negativt fokus
- 3 Ja, positiv men ändring krävs...
- 9 Nej

Bilaga 2 – Fotnotsförtydliganden och uträkningar

Fotnot 12:

Tiden det tar för priset att dubblas med en tillväxttakt på fem procent fås av $\ln 2/0,05$ och ger dubblingstiden 13.86 år. Detta medför att priset hinner dubblas åtta gånger under en period på 110 år, och $475 \times 2^8 = 121600$

Fotnot 13:

Om jordens massa är $5,9742 \times 10^{27}$ gram och en bakterie väger $9,5 \times 10^{-13}$ gram innebär det att jorden väger ungefär lika mycket som $6,3 \times 10^{39}$ bakterier. Detta gör att en bakterie som dubblas i antal 133 gånger kommer överstiga jordens massa med råge ($2^{133} = 10,9^{39}$). Eftersom dubblingstiden var 20 minuter ger detta den totala tiden på 44 timmar och 20 minuter. Detta tankeexperiment förutsätter naturligtvis att varje bakterie efter delning skulle äta tills den vägde $9,5 \times 10^{-13}$ gram.

Fotnot 14:

$2^8 = 256$ och $1/256 = 0,0039$

Fotnot 44:

V: http://www.vansterpartiet.se/images/stories/media/dokument/politiskaprogram/partiprogram_08_inlaga.pdf

S: <http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Tillvaxt-och-foretagande/>

C: <http://www.centerpartiet.se/Centerpolitik/Politikomraden/Ekonomi-och-skatter/Politik-A---O/Ekonomisk-politik/>

Fp: <http://www.folkpartiet.se/Var-politik/Snabba-fakta/Ekonomi/>

Kd: <http://www.kristdemokraterna.se/VarPolitik/Politikomraden/EkonomiOchSkatter>

M: <http://www.moderat.se/web/Ekonomi.aspx>

Sd: <https://sverigedemokraterna.se/vara-asikter/principprogram/ekonomi/>

Fotnot 46:

Detta kan formaliseras predikatlogiskt som

$$\forall x \exists y (P(x) \wedge Q(y) \wedge x \neq y) \rightarrow (R(x,y) \wedge S(c,y))$$

Där $P(x) = x$ är en väljare, $Q(x) = x$ är ett befintligt/folkligt förankrat parti, relationen $R(x,y) = x$ sympatiserar med y och relationen $S(x,y) = x$ präglas av y , och konstanten $c =$ samhällsdebatten.

Det följer då att

$$(\exists x (P(x) \wedge Q(y) \wedge x \neq y) \wedge \neg R(x,y)) \rightarrow \neg (\forall x \exists y (P(x) \wedge Q(y) \wedge x \neq y) \rightarrow (R(x,y) \wedge S(c,y)))$$

Fotnot 57:

För att $A \times B \times C$ ska vara lika med $(1,3 \times A) \times (2 \times B) \times (c \times C)$ måste c vara lika med $1/(2 \times 1,3) = 0,38$ och om befolkningsökningen är 40 procent blir siffran på samma sätt $1/(2 \times 1,4) = 0,36$

Fotnot 58:

Matematiken stämmer även här. För att räkna ut när någonting tredubblas används samma formel som för att räkna ut dubblingstiden, fast med den naturliga logaritmen för 3 istället för 2. Således ger en årlig tillväxt på 3 procent tiden $\ln 3/0,03 = 36,6$ år för mängden att tredubblas.

Fotnot 60:

Om något fördubblas på 40 år blir den årliga ökningen $\ln 2/40=0.017$

Fotnot 61:

Idag ligger befolkningstillväxten i världen på ca 1,1% per år. Skulle den hålla i sig tills år 2100 skulle världens befolkning landa på 18,3 miljarder människor (detta då $7 \times 1,011^{88}=18,3$), vilket är drygt 2,6 gånger så många människor som det finns på jorden idag. Konsumtionstakten dubblerades i Fagerfjälls exempel på 40 år, vilket ger en tillväxttakt på $\ln 2/40=0.017=1,7$ procent per år, vilket innebär att den på samma sätt skulle bli 4,5 gånger så hög om 88 år. Vi ser då att $1/(2,6 \times 4,5)=0,085$, vilket innebär att tekniken måste bli tolv gånger så effektiv för att det ska gå jämnt ut.

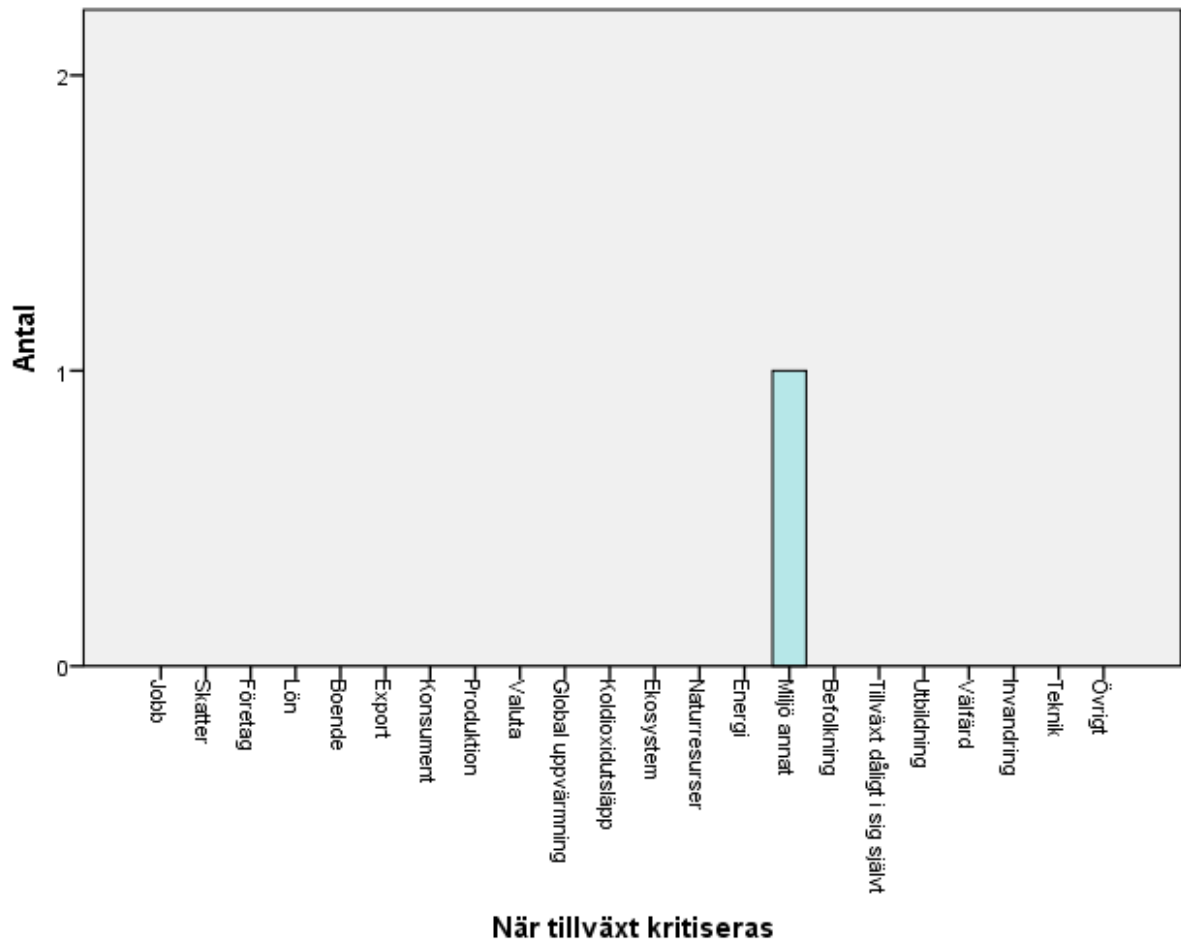
Fotnot 62:

$0,5 \times (1/1,03^{88})=0,037$ och $0,5 \times (1/1,03^{188})=0,0019$

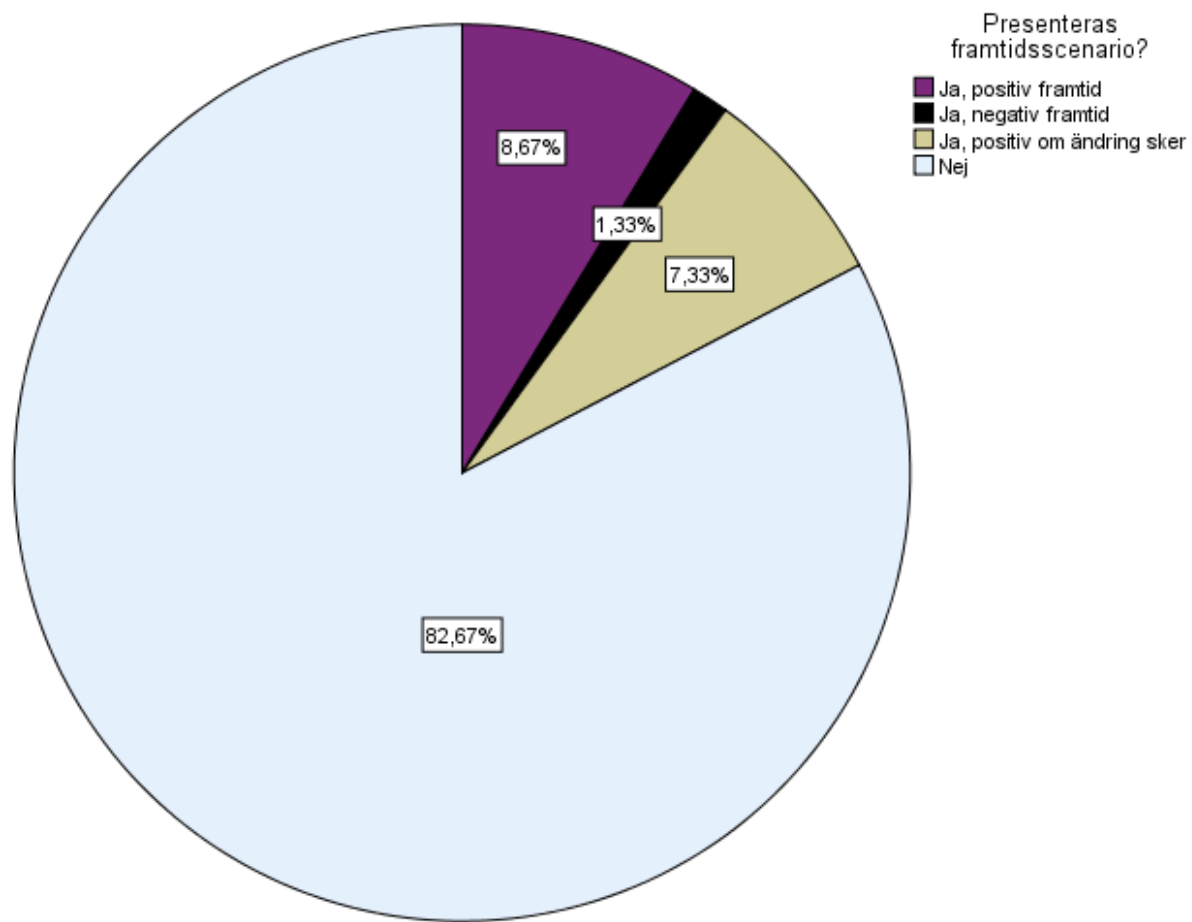
Fotnot 63:

Bensin har ett energiinnehåll på ca 35MJ per liter, vilket innebär att 2ml innehåller 70KJ. Detta är detsamma som 70 000 newtonmeter, vilket är den energi som krävs för att köra upp för en 50 meter hög backe med en bil som väger 1,4 ton. Så även om vi lyckas effektivisera tekniken så att friktion och luftmotstånd är lika med noll, och bilarna förbränner 100% av allt bränsle, finns det fortfarande en väldigt verklig gräns för hur långt det går att köra med 2ml bensin.

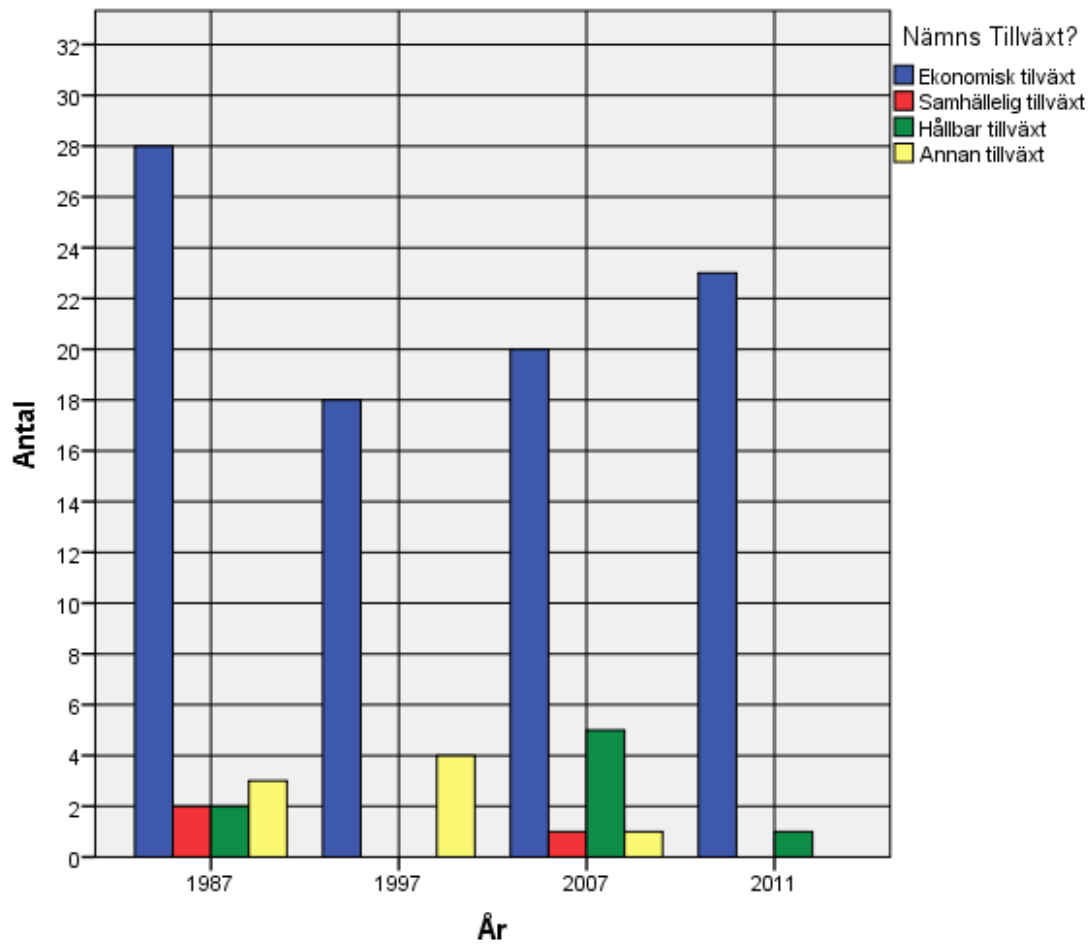
Bilaga 3 – Övriga figurer

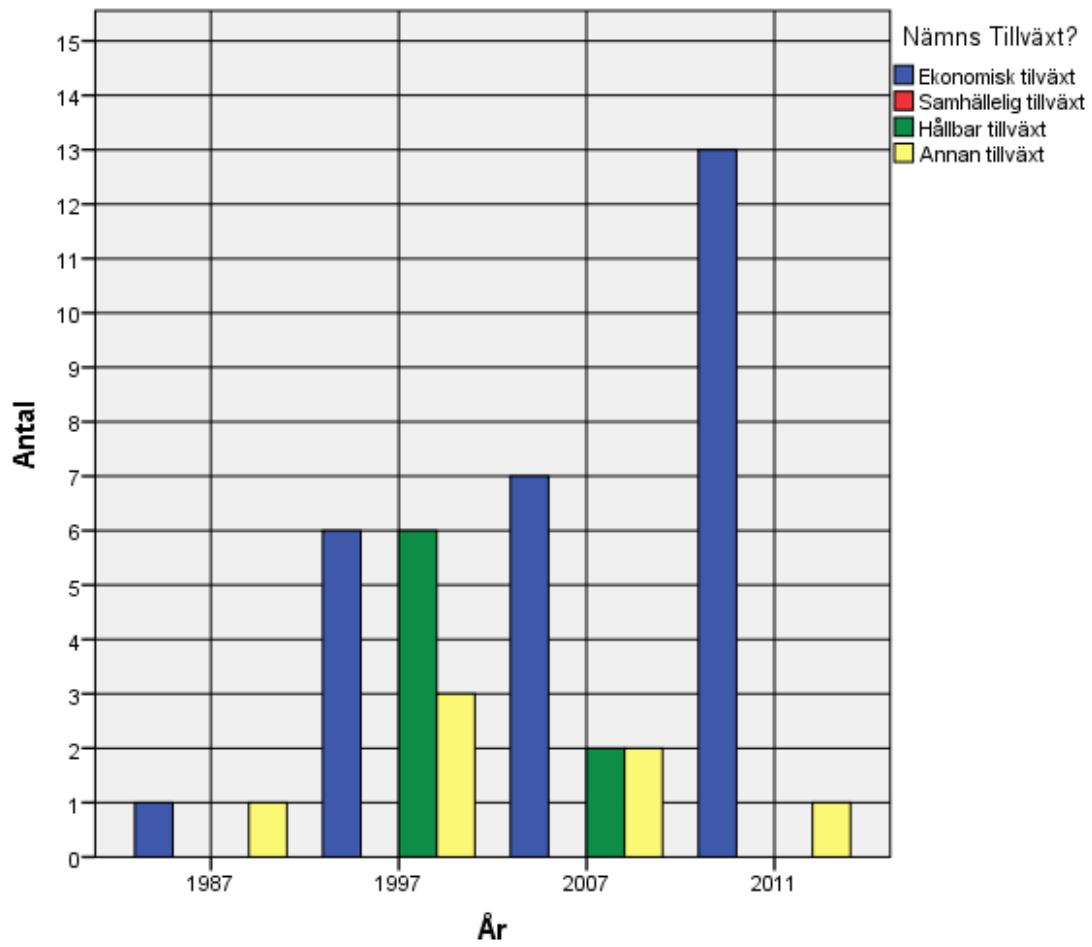
Figur 9.3.1: Tabellen visar vad tillväxt kritiseras eller ifrågasätts med avseende på i Aftonbladet. N=1

Figur 9.3.2: Tabellen visar hur och hur ofta ett framtidsscenario presenteras i Dagens Industri och Aftonbladet. N=150

Figur 9.3.3: Tabellen visar hur ofta tillväxt nämns över tid i Dagens Industri. N=108

Figur 9.3.4: Tabellen visar hur ofta tillväxt nämns över tid i Aftonbladet. N=42